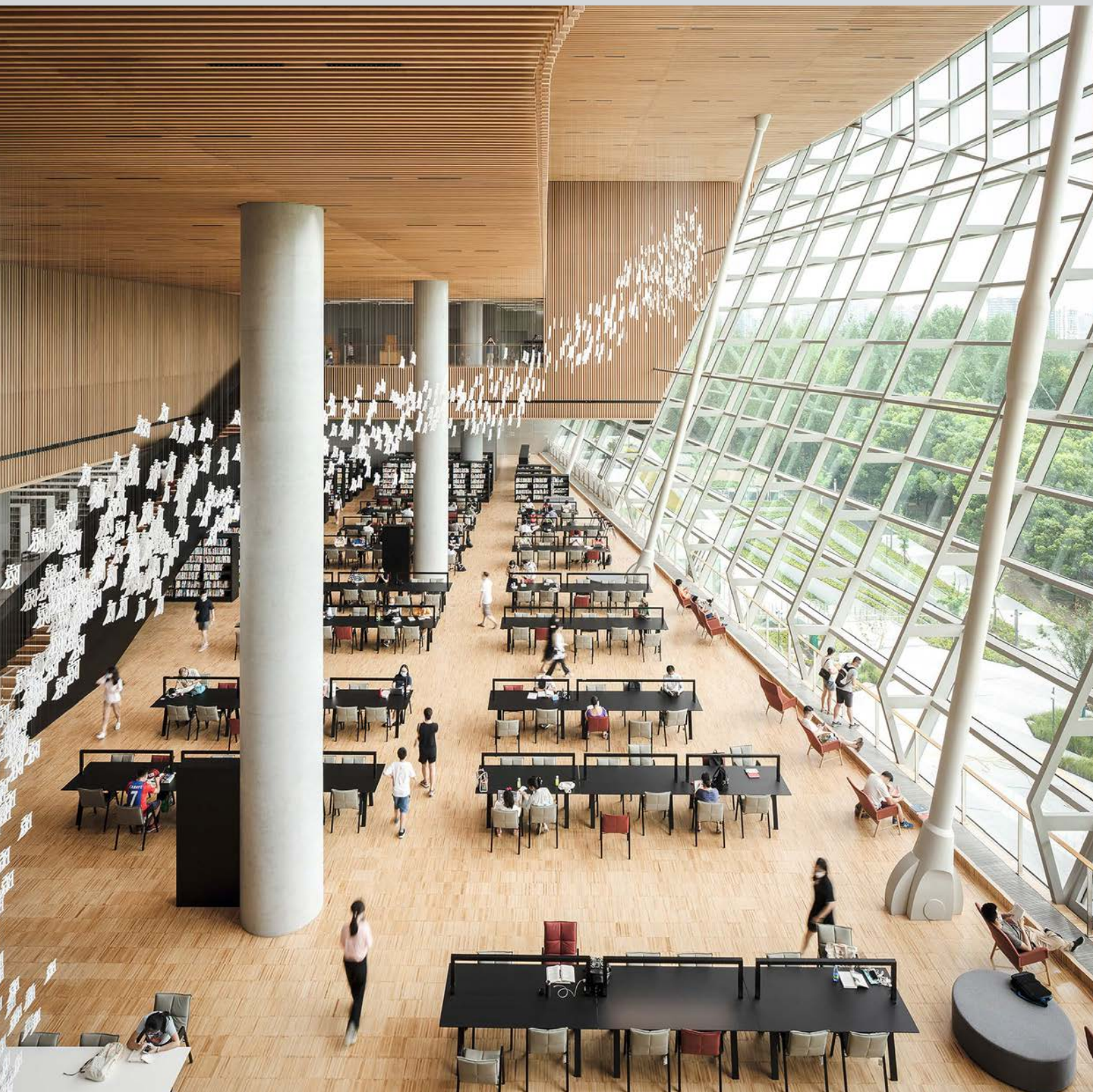

Nr 4. 2023

DANMARKS BIBLIOTEKER

KINA: SHANGHAI SATSER PÅ BIBLIOTEKET

Menneske- eller skærmsamfund • Multiarena får eget bibliotek
Brian Mikkelsen: Bibliotekerne er kulturens rugbrød • KLIMA 23
Roskilde: Stærk læsekultur prioriteres politisk • Statistik 2022
Leder: Bibliotekets samfundsværdi

DANMARKS
BIBLIOTEKSFORENING

Forside: KINA: Shanghai Library East er kandidat til Public Library of the Year Award. Kan arkitekterne i SHL Architects (tidl. Schmidt Hammer Lassen) gøre det igen? I 2016 fik deres projekt Dokk1 i Aarhus prisen.

Foto: RAWVISION-studio

Danmarks Biblioteker

Et biblioteks- og kulturmagasinet
27 årg., nr. 4. 15. august 2023

Udgiver/Adresse

Danmarks Biblioteksforening
Farvergade 27D
DK-1463 København K
Telefon: 33 25 09 35
e-mail: db@db.dk
www.db.dk

Redaktør

Hellen Niegaard (hn@db.dk), ansvarsh.

Kommende numre af Danmarks Biblioteker

Nr. 5. 17. oktober 2023

E-magasin

Det nye nummer findes fra udgivelsesdagen på forsiden af www.db.dk – Magasinet

NB: Pga. Post Nords omdelingsterminer kan DB ikke garantere, at den trykte udgave leveres i overensstemmelse med DBs udgivelsesplan

Tidligere numre og artikler

Se www.db.dk/magasiner

Abonnementspris

For medlemmer kr. 300,-
For ikke-medlemmer kr. 650,-
Studerende kr. 60,-

Annoncer

Formater og priser:
kortlink.dk/2mc88

Grafisk produktion

Stæhr Grafisk

Tryk

Kailow Graphic A/S
Denne tryksag er produceret under standarderne:
DS 49001 CSR – ISO 14001. Miljø - ISO 9001
Kvalitet - OHSAS 18001 Arbejdsmiljø

Oplag

Distribueret 1.349 + 500 til anden uddeling
ifølge Dansk Oplagskontrol
ISSN nr.: 1397-1026

Gengivelse af artikler tilladt med kildeangivelse.
Artikler m.v. afspejler alene pågældende skribents holdning.

Danmarks Biblioteksforenings Forretningsudvalg

Paw Østergaard Jensen (A) Albertslund, formand.
Claus Mørkbak Højrup (V) Hjørring, politisk næstformand.
Annette W. Godt, bibliotekschef Allerød og faglig næstformand.
Signe Bekker Dhiman (A) Aabenraa. Anette Mortensen (V) Stevns. Carsten Petersen (C) Sorø. Johs Poulsen (B) Herning. Anni Bagge Jensen, bibliotekschef Langeland. Lars Bornæs, bibliotekschef Silkeborg. Kristine Nygaard, bibliotekschef, Aalborg.

LEDER

BIBLIOTEKETS SAMFUNDSVÆRDI

Af Paw Østergaard Jensen (A), formand for Danmarks Biblioteksforening

For mig er der altid grund til at tale biblioteker og bøger. I sommer har begge dele fyldt godt op – bibliotekerne i medierne og bøgerne i feriebagagen.

Bibliotekerne er Danmarks mest besøgte kulturinstitution. Danmarks Statistiks tal for folkebiblioteker i 2022 kom i juli. Endnu er de ikke på niveauet før corona-krisen bortset fra et enkelt område. Men det går i den rigtige retning. Den nye statistik om borgernes brug af bibliotekerne understreger bibliotekets rolle i at understøtte demokratiet ved at skabe adgang til information, læring og kulturel aktivitet. Samtidig med at biblioteket i mange lokalsamfund er det sidste ikke kommercielle mødested med mangfoldige muligheder og et alternativ til privatejede tech-giganters algoritmer.

Der udlånes rigtigt nok færre bøger, men borgernes behov for bibliotekerne er i stigning. Udlånstallet steg fra 2021 til 2022 med 33,4%. Besøgstallet med 61% fra 17,8 mio. i 2021 til 28,6 mio. i 2022. Der ses markant vækst i den digitale brug. Et vigtigt alternativ for mange mennesker til dyre digitale betalingstjenester med lyd- og e-bøger og med en bred palette af adgang til mange andre materialer. At borgerne kommer på biblioteket, ses også af væksten for arrangementer og andet. I 2022 var deltagertallet steget til ca. 160.000 deltagere mod godt 95.000 i 2021.

En anden sommerdebat handlede om LA-formandens nye bog. "I dag har vi ikke længere brug for bibliotekerne, som vi kender dem. (...) Men i stedet for at lukke biblioteker og spare penge, har bibliotekerne fundet nye opgaver til sig selv," skriver Liberal Alliances formand Alex Vanopslagh i *Vejen til ansvar*. Det har naturligvis medført en række voldsomme reaktioner. Her udfordres en af demokratiets og folkeoplysningens grundpiller for at skabe fri og lige adgang til viden og information, læsning og kulturoplevelser. Politisk går den udmelding stik imod både regeringens kulturedegørelse fra kulturministeren og KL's debatpapir "Udnyt folkebibliotekernes potentiale". Og afvises da også fra alle sider. For som *Berlingske* skrev "Bibliotekerne skal bestå. I nye former" – og selvfølgelig skal vi nytænke. Det gør vi for eksempel i efteråret i udmøntning af redegørelsen.

"Biblioteker er milliarder værd" var sommerens tredje store biblioteksindslag og kom først i *Politiken*. En ny rapport fra Storbritannien peger på, at bibliotekerne genererer sociale goder for deres lokalsamfund til en samlet værdi af mindst 3,4 mia. pund årligt, ca. 30 mia. danske kroner. Tre dimensioner af bibliotekerne er undersøgt – læsevner for børn, sociale rum for voksne og hjælp til det digitale. Et typisk bibliotek leverer værdi for lokalsamfundet, som er mange gange større end driftsomkostningerne. En rapport, der taler klart mod de kommunebudgetter, hvor der skæres i filialer og biblioteksservice.

Jeg ser meget gerne, Danmark får lavet sin egen undersøgelse af bibliotekerne i dag. Jeg vil benytte anledningen til at 'trykke' det nye Kulturens Analyseinstitut på maven og håber, at man lader sig inspirere. Institutet må på banen og kortlægge hvilken værdi, bibliotekerne skaber og bidrager med i vores samfund. I dag er det desværre ofte bibliotekerne, der, som kommunens store kulturudgift, lægger budget til, når økonomien strammer. Den engelske rapport peger også på, at mange desværre ikke ved, hvad biblioteket gør og kan. Lad os sammen, i arbejdet med kulturedegørelsens udmøntning og i kommunerne, arbejde for at fortælle den historie. Og for at styrke biblioteket. Til fordel for det enkelte menneske – og for samfundet.

Og lad mig lige nævne, at lokale tal for juli understreger, at mange har gjort som jeg. Udlånstallet for bøger er i alle tilfælde steget i ferien.

INDHOLD

Kortlægning og analyser efterlyses i kølvandet på sommerens mediedebat om bl.a. biblioteket, skærmene og klimaet. Hvad er bibliotekets betydning i dag? Bibliotekerne er milliarder værd iflg. ny rapport fra Storbritannien. Bibliotekerne er også kulturens rugbrød, skriver Brian Mikkelsen adm. direktør for Dansk Erhverv.

Uforudsigeligt sommervejr rykker klimaet endnu længere op på folks dagsorden. Hvad sker der - og hvordan kan borgerne selv understøtte bæredygtige løsninger i hverdagen? Bibliotekerne inviteres til aktivt at bidrage og målrettet folkeoplysningsindsats efterspørges. Mød DB2030-netværket, borgere, biblioteker og andre aktører i Middelfart på Klimamøde 2023.

Roskilde arbejder med ny politik for kultur, bibliotek, idræt og folkeoplysning – og en stærk læsekultur er en af de bærende tematikker. Og så har Irland vedtaget ny biblioteksstrategi: *The Library is the Place*.

Hellen Niegaard

- 2 Leder
- 4 Menneske- eller skærmsamfund?
Hellen Niegaard
- 5 Nyhedsklip
  - Kulturel og kreativ handlekraft
  - Nyt om Nota
  - Barack Obama bakker bibliotekerne op
  - Nyt bibliotekstilbud i Arena Randers
- 6 NORD. Nordisk Litteraturfestival i Helsingør
- 7 Klimafolkemødet 2023
- 8 Vejle Kommune udbyder nyt stort biblioteks- og kulturhusprojekt
- 9 [Set fra MIN stol]
Bibliotekerne er kulturens rugbrød
Brian Mikkelsen
- 10 Politisk prioritering af en stærk læsekultur i Roskilde Kommune
Jan Michael Johansen
- 12 Irland: Information, Recreation, Inspiration
Andrew Cranfield
- 14 Hvem bliver Public Library of the Year?
- 16 Det går den rigtige vej
Kommentar til biblioteksstatistik 2022
Leif Andresen
- 18 Udlåns- og udgiftsstatistikker
- 20 - Tal om fysiske biblioteker
- Manglende sammenhæng mellem årsstatistik og kvartalsstatistik
- 21 Online lancering af Kulturbarometer
Charlotte Bliddal
- 22 Der er et valg tilbage!
Fra Bibliotekspolitisk Topmøde 2023
Hellen Niegaard
- 25 "Sustainable Futures – Leave No One Behind"
Verdenskongressen for arkitektur i København
- 26 Library of Things
Et bidrag til bedre lokalsamfund og øget bæredygtighed
Tobias C. Hinse og Emilie B. Lange

Stærk læsekultur er grobund for læring, fællesskab og demokrati ... 10

Kåres gigant-bibliotek i Shanghai til verdens bedste folkebibliotek? ... 14

På Folkemødet trak Kulturens Plads fulde huse ... 30

- 28 Fra hverdagserfaringer til stor kunst
LiteratureXchange 2023
Hellen Niegaard
- 30 Folkemøde 2023
Hvad er kulturens svar på samfundets store kriser?
Michel Steen-Hansen

MENNESKE- ELLER SKÆRMSAMFUND?

Hver 8. skole skruer ned for brug af computere og styrker analog læring i det nye skoleår.

Foto: colourbox.dk

Knap var sommerferien slut før en rundspørge offentliggjort i TV2 News den 8. august viste, at hver 8. skole allerede nu vil skrue ned for computere i undervisningen. Ikke så overraskende i grunden efter forårets og sommerens fokus på skoleelevers skærmbrug. Allerede tilbage i januar udmeldte børne- og undervisningsminister Mattias Tesfaye (A) sin bekymring om skærmenes udbredelse i skolen.

Hvad er problemet?

Set i forlængelse af både årets PIRLS- og andre nyere læseundersøgelser, læser børn i Danmark mindre henholdsvis mindre godt og har mindre lyst til at læse. Nogle har endog fået sværere ved at koncentrere sig i længere tid, noget som tillægges øget skærmbrug. Som for eksempel TIKTOK, snapchat, hvor man kun kan se et billede i 10 sekunder, før det er væk, og andre SoMe medier. Medier som typisk understøtter kort information, korte oplevelser og indslag, og som børn og unge er ivrige brugere af, og det ofte meget hver dag.

Problemet er dog ikke skærmen i sig selv, mener bl.a. Paw Østergaard Jensen (A), formand for Danmarks Biblioteksforening og for Social- og Sundhedsudvalget i Albertslund Kommune. "Vi skal have langt flere børn til at læse. Og det kræver en helt anden og mere markant læseindsats, end vi har i dag." Han finder Tesfayes debat vigtig, men opfordrer samtidig til at diskutere, hvad skærmen bruges til. Og til at man politisk f.eks. sikrer, at børn får mulighed for at læse e-bøger på deres skærme i alle kommuner, men det kræver politisk handling af både børne- og ungeminsteren og kulturministeren.

Skærmbrug og mistrivsel

Andre ser udviklingen i forhold til voksende trivselsproblemer. Når børn og unge mistrives, skyldes det skærmbbruget. Børns og unges skærmbbrug er farligt, mente statsminister Mette Frederiksen (A) ligefrem og mere farligt end trafikken, lød det i Folketingets spørgetime tirsdag den 23. maj. Noget ikke alle er enige i.

Unge mistrivsel handler ikke om skærme, men om tempo, skrev Mette Fuglsang, lærer på FGU (forberedende grunduddannelse), i *Kristeligt Dagblad* sidst i juli. Fuglsang mener – med reference til ny rapport om unge og trivsel fra efteråret og ungdomsforsker ved Aalborg Universitet Noemi Katzelson – at der er tale om udfordrede unge, 'men årsagen synes ikke at skulle fin-

des i skærmbbrug og internet... der er mange nuancer, men pigen peger på vores tempo i samfundet'.

Nu skal så regeringens nye trivselskommission se på børn og unges liv, herunder bl.a. også på Det gode digitale liv.

Anbefalinger på vej

Danmark har i dag ingen officielle anbefalinger til børn og unges skærmtid. Men midt i juni fik STUK – Styrelsen for Undervisning og Kvalitet – i opdrag at udarbejde anbefalinger eller retningslinjer for anvendelsen af skærme til børn og unge. Mattias Tesfaye vil sikre, at skærme ikke fylder for meget i undervisningen. De nye anbefalinger ventes klar i løbet af 2023 og retter sig mod ledere, undervisere og pædagogisk personale i forhold til brug af skærme i fritidstilbud, grundskolen og på ungdomsuddannelserne (GYM, EUD og FGU).

Er der grund til bekymring?

Om betydningen af skærmbbrug hos mindre børn siger Torkil Østerbye, ekspert i børns sprog, lektor og ph.d. ved VIA University College: "Hvis et barn ser for meget skærm, dvs. over en times tid om dagen, så kan det påvirke barnet i forhold til sprog, motorik og barnets følelsesmæssige udvikling. Man kan se en sammenhæng mellem barnets udvikling og brugen af skærm i de første mange år af barnets liv. Børn, som ser for meget skærm, kan opleve problemer med søvn, koncentration og indlæringsvanskeligheder, bl.a. i form af begrænset sprogtilegnelse." En større undersøgelse af helt små børn foretaget af forskere fra National University of Singapore, omtalt i februar i *Berlingske*, oplyser, at målinger "da børnene var fyldt 9 år, viste, at der var en kobling mellem skærmtid i den tidlige alder og svækkede kognitive evner. På det tidspunkt havde de i højere grad problemer med hukommelse, koncentration og tilpasning, end de burde ifølge forskernes modeller."

■ Er debatten om skærmbbrug og skærmenes evt. skadelige påvirkning udtryk for en slags nutidig maskinstormeradfærd? Eller hvad? For at kunne komme videre og evt. ændre på tingene, må vi have mere faktuel viden om vores stadigt voksende brug af skærme i *alle* sammenhænge. Både blandt børn og unge – og de voksne. Det kan kun gå for langsomt.

[NYHEDSKLIP...]

■ **Kulturel og kreativ handlekraft.** Dansk Erhverv samler en række aktører på kulturfronten - kreative erhverv, kulturorganisationer og medievirksomheder.

Med 18 initiativer vil Dansk Erhverv styrke fokus på kulturforretningen i Danmark. For "De kulturelle og kreative erhverv er stor en gevinst i sig selv. Om det er fysiske eller digitale oplevelser, er de med til at forme den fælles sammenhængskraft. Samtidig bidrager de til samfundøkonomien med betydelig omsætning og beskæftigelse." De 18 forslag omfatter bl.a. livtag med regelbyrder, frivillighed i kulturlivet, moderne rammevilkår for museerne, styrket investeringsmiljø i kreative erhverv, fremme kulturturisme og øge interesse for kreative kompetencer. Kan hentes her: kortlink.dk/2mbwa. Læs direktør Brian Mikkelsens klumme "Biblioteket er kulturens rugbrød" side 9.

DANSK ERHVERV

■ **Nyt om Nota.** Nota har været i vælten denne sommer. Mange af de piratkopierede studiebooks, der cirkulerer, stammer øjensynlig fra misbrug af Notas udlån. Det peger en ny analyse fra Rettighedsalliancen på. Alliancen er en sammenslutning af

organisationer inden for musik, film, tekstproduktion og design, og arbejder med at gøre ulovlig kopiering mindre udbredt. Hos Nota anerkendes problemet. "Vi har brug for et nyt samtalerum, hvor vi sammen kigger på, hvilke løsninger, der kan være", sagde Michael Karvø, direktør for Nota bl.a. til Mediawatch.dk i starten af juli. "Vi har brug for inspiration og måske hjælp til at finde de løsninger, der effektivt modvirker piratkopiering. Vi har ingen interesse i, at forlagene taber penge."

■ **Barack Obama bakker bibliotekerne op.** I et åbent brev 17. juli i år tager USA's tidligere præsident til genmæle mod de krav om censur, som amerikanske bibliotekarer og folkebiblioteker har oplevet det seneste år.

"I ethvert demokrati er den frie udveksling af idéer en vigtig del af at sikre, at borgerne er informerede, engagerede og føler, at deres perspektiver betyder noget. Det er faktisk så vigtigt, at her i Amerika fastslår First Amendment i vores forfatning, at frihed begynder med vores evne til at dele og få adgang til idéer – måske især, dem, vi er uenige med. Ofte beslutter nogen at skrive disse idéer ned i en bog.

I dag bliver nogle af de bøger, der formede mit liv – og mange andres – udfordret af mennesker, der er uenige i visse idéer eller perspektiver. Det er ikke tilfældigt, at disse

"forbudte bøger" ofte er skrevet af eller har en skildring af farvede mennesker, oprindelige folk og medlemmer af LGBTQ+-samfundet – selv om der også har været uheldige tilfælde, hvor bøger af konservative forfattere eller bøger, der indeholder 'udløsende' ord eller scener, har været mål for fjernelse. Uanset hvad, synes impulsen at være at tie, snarere end at engagere sig, modbevise, lære af eller søge at forstå synspunkter, der ikke passer til vores egne.

Jeg mener, at en sådan tilgang er dybt misforstået og i modsætning til, hvad der har gjort dette land fantastisk...

Vi skylder jer alle en stor tak for at sikre, at læsere over hele landet har adgang til en bred vifte af bøger og alle de idéer, de indeholder." Se hele brevet på ala.org, den amerikanske biblioteksforening.

/HN

Foto: Philip Duval/PhotoScamix

NYT BIBLIOTEKSTILBUD: Lån en bog i Arena Randers

I dag betjenes de ca. 100.000 indbyggere i Randers af tre filialer, en bogbus og selvfølgelig hovedbiblioteket. Fra sensommeren 2023 får borgerne en ny mulighed for at låne en bog. Et nyt Arenabibliotek skal flytte biblioteksoplevelsen direkte ud til de mange idrætsaktive og kulturforbrugere, der besøger arenaen.

Fokus på øget livskvalitet

To af Randers' store kulturinstitutioner går sammen om at skabe et biblioteksrum i Arena Randers. Målet er ikke alene at lave et nyt rum med masser af inspiration, men også et nyt mødested i byen. Arenabiblioteket placeres tæt ved caféen med god adgang fra både hovedindgang og indgangen fra Sjællandsgade. Alle vil kunne bruge det nye bibliotek – også selv om de ikke skal andet i arenaen. "Vores fælles formål er at skabe noget, der samler mennesker", siger Lone Føgh Westphall, bibliotekschef i Randers.

"Arenabiblioteket er et smukt eksempel på kulturel deleøkonomi. Vi ønsker, at gæsterne vil værdsætte

og bruge muligheden til at blive inspireret og tage ejerskab for det rum, som biblioteket og byens arena tilbyder i fællesskab. Vi håber, tilbuddet bidrager til at øge livskvalitet", fortæller Morten Arnesen, direktør for Arena Randers.

Arena med bibliotek

Materialerne i Arenabiblioteket vil kunne lånes meget nemt med app'en "Biblioteket", som man kan downloade og logge sig ind med i Randers Bibliotek. Det nye rum skal være indbydende og indrettes med siddepladser, hyggelokke og et bredt udvalg af spændende, lærerig, hyggelig og interessant litteratur.

"Vi starter med at blande en pakke af gode romaner, sportsbiografier, børnebøger, livsstilsmagasiner og meget mere, som vi håber vil interessere brugerne af Arena Randers. Viser det sig, at borgerne efterspørger noget andet, vil vi selvfølgelig lytte og justere udvalget", lover bibliotekschefen. Arenabiblioteket indvies den 30. august.

/HN

NORD
NORDISK
LITTERATUR
FESTIVAL

NORD

N O R D I S K

L I T T E R A T U R F E S T I V A L

LØRDAG 16. SEPTEMBER
Kulturværftet Helsingør
Mød markante nordiske litteraturstemmer

Glæd dig til en intens og spændende dag, hvor vi fejrer den nordiske litteratur.

Oplev Glenn Bech (DK), Helle Helle (DK), Elisabeth Åsbrink (S), Iben Mondrup (DK), Tomas Espedal (NO), Lina Wolff (S), Andrzej Tichý (S), Caspar Eric (DK) samt Vigdis og Line Hjorth (NO) i samtale om nobelpristager Sigrid Undset og hendes store middelalderroman *Kristin Lavransdatter*.

Se og læs mere om forfatterne og festivalen på
<https://kuto.dk/nordfestival>.

KLIMAFOLKEMØDET 2023

Danmarks største mødested for den offentlige klimadebat holder til på KulturØen i Middelfart.

Her mødes borgere, beslutningstagere, brancher og organisationer med fokus på at skabe klimahandling sammen. Klimafolkemødet er for alle og finder sted 31. august til 2. september.

Hvad er på programmet?

På Klimafolkemødet “- præsenterer forskerne den nyeste viden, virksomhederne viser de mest effektive eksempler, og det er her både unge og ældre kommer, ser, lytter, spørger, forstår, smager, oplever – og får tro på, vi har en vej, hvis vi står sammen og handler både kollektivt og individuelt.” Målet er at skabe fælles resultater.

Klimafolkemødet er således både folkeligt, politisk og fagligt. Og klimakampens største arena for praktisk inspiration her i landet. “Vi skaber inspiration ved at forbinde folk, skabe fest og kulør, give plads til det nye, tage de faglige debatter og vise de videnbaserede eksempler”, lyder det på klimafolkemoedet.dk. Her kan program for alle dagene findes.

Sæt tænderne i en pariser-aftale-toast, bliv klogere på, hvordan DU i din hverdag kan bidrage til den grønne omstilling, og kom og oplev magtkritisk disco-rap med MC Dommedag og Klimahystaden. Sådan lyder blot et mikroskopisk udpluk af programmet for Klimafolkemødet 2023.

I år deltager flere end 150 arrangører, 100 boder, 12 scener, tre workshop-scener, grønt streetfood-marked og elbil-festival med 275 arrangementer fordelt over de tre dage i Middelfart.

KLIMA 23

Klimafolkemødet sponseres af Region Syddanmark og Middelfart Kommune, mens en lang række arrangører og organisationer bidrager med indhold til programmet – se mere på klimafolkemoedet.dk.

Bibliotekerne på Klimafolkemødet

Igen i år er DB2030-netværket, de store bæredygtige biblioteksprojekter og en række biblioteker med, når der sættes fokus på omstilling og mulige initiativer.

Bibliotekerne har et stort telt torsdag og fredag. Velkommen til en fantastisk mulighed for at netværke og til at hente inspiration til verdensmålsarbejdet lokalt. Både i vores eget telt og i alle de andre telte og boder, hvor en lang række mulige samarbejdspartnere vil være til stede.

Turkis Scene hedder bibliotekernes telt. Her sættes særligt fokus på, hvordan borgere og biblioteker i fællesskab kan bidrage til den bæredygtige omstilling. Der vil være bæredygtige installationer, kreative workshops, samtalsaloner og litteraturarrangementer. Aktiviteterne er mange og meget forskellige – fra aggressivt broderi, collografi til up-cycling, forfattersamtaler og debatter.

Hvad koster det?

Klimafolkemødet er gratis at deltage i, og alle er velkomne. I fællesskab bemandes bibliotekernes telt i de to dage. Det er

nemlig et fælles projekt – og noget, vi skaber sammen. Bibliotekerne betaler for egen transport, mad og eventuel overnatning.

Der er endnu flere biblioteker med i år, hvilket er glædeligt og viser bibliotekernes store lokale opbakning til den grønne og bæredygtige omstilling.

Mødested

Vi ses i Biblioteksteltet (Turkis Scene i programmet). Teltet er placeret tæt på KulturØ-pladsen og vandet. Helt præcist er adressen: Havnegade 6 i Middelfart.

■ På gensyn! Middelfart Kultur & Bibliotek, Tænk tanken Fremtidens Biblioteker/SAMMEN OM VERDENSMÅL, UGE17 og Chora 2030 - Kamilla Uttrup, Kira Gilling Hansen, Thomas Sture Rasmussen og Kristine Fjord Tolborg.

KGH/TSR

Fotos: Claus Fisker/Klimafolkemødet

Vejle Kommune udbyder nyt stort biblioteks- og kulturhusprojekt

“Haves: Slidt mødested for 365.000 besøgende om året. Soges: Partner der vil bygge Vejles nye kulturmekka for 100 millioner kroner”, lød omtalen i *Vejle Amts Folkeblad* 4. juli i år. På et grønt areal foran det nuværende bibliotek har kommunen åbnet mulighed for nybyggeri.

Foto: wikipedia/commons/

De seneste mange år har behovet for et nyt hovedbibliotek vokset sig stadig større. Og debatten om en mulig placering har været stor. Nu sker der noget. Vejle Kommune har indbudt interesserede firmaer til at byde på biblioteks- og kulturhusprojektet. Og placeringen står fast. Nybyggeriet skal ligge ved det nuværende bibliotek tæt ved Vejles store hal- og idrætsområde. Alle byrådets partier står bag placeringen.

I Vejle er der ligeledes igennem mange år fokuseret på at udvikle en levende og attraktiv bymidte. Udbudsområdet Willy Sørensens Plads ligger i det bykvarter, man definerer som centrum, fortælles det i udbudsmaterialet fra 30. juni 2023.

I 2020 vedtog Vejle Kommune at skabe et nyt og ambitiøst bibliotek og kulturhus på det nuværende biblioteks placering på Willy Sørensens Plads. Desuden “at der i umiddelbar nærhed kan placeres et nyt byggefelt, der sammen med et nyt biblioteks- og kulturhus kan bidrage til synergi og helhed i området.

Det nye kulturhus skal indeholde bibliotek samt musik- og kulturskole og skal give borgerne muligheder for at mødes i kendte og nye fællesskaber. Centralt i planerne om et nyt bibliotek og kulturhus står såvel synergi med de omkringliggende faciliteter som en ambition om at bygge så bæredygtigt som muligt. Derfor udgør den eksisterende bygningsmasse kernen i det nye hus.”

Tilbudsgiver skal levere en beskrivelse af idéer til, hvordan tilbudsgivers projekt kan bidrage til at skabe synergi med Vejle Kommunes nye bibliotek og kulturhus, hvorved der skabes mulighed for fælles faciliteter og funktioner mellem bebyggelserne. Endvidere skal tilbudsgiver beskrive idéer til, hvordan og i hvilket omfang funktioner og aktiviteter i tilbudsgivers kommende bebyggelse kan spille sammen med og bidrage til de eksisterende funktioner og faciliteter i nærområdet ved DGI-huset Vejle, Ny Rosborg og uddannelsesområdet ved Boulevarden og bidrage til udeliv og aktivisering af næromgivelserne.

Om placeringen siger Dan Arnløv Jørgensen (C), formand for Kultur- og Idrætsudvalget:

“Det nye bibliotek- og kulturhus kommer til at ligge tæt på både midtbyen, den nye Rosborg-bydel og mange uddannelsesinstitutioner. Det er lige ved åen, som man kunne bruge som et element i området omkring det nye projekt.”

Interesserede virksomheder får således mulighed for at købe et byggefelt 2.500-5.000 kvadratmeter på arealet, hvor der både kan opføres offentligt og privat byggeri. For at komme i betragtning forpligter man sig til at “deltage i udarbejdelse af en fælles udviklings- og bebyggelsesplan for ombygning til kommunens nye bibliotek og kulturhus”, det vil sige, man skal ikke kun bygge nyt, men samtidig give bud på, hvordan den 50 år gamle betonbygning, der i dag huser biblioteket, kan indgå i projektet.

■ Vejle Bibliotek har i snit 1.000 besøgende om dagen. Erfaringer fra andre store biblioteksbyggerier viser, at benyttelsen stiger ved nybyggeri, så der skal tages højdes for en udvikling med højere besøgs- og benyttelsestal. Spændende bliver det at se forslag fra udbudsrunderen, der har frist den 18. august.

■ HELLEN NIEGAARD

[SET FRA MIN STOL]

Bibliotekerne er kulturens rugbrød

Brian Mikkelsen
Adm. direktør i Dansk Erhverv

Vi lever i et velfærdssamfund og heldigvis for det. For det er en god og stærk samfundsmodel, som sikrer, at vi har et trygt samfund, hvor der for eksempel er adgang til uddannelse og sundhedsydelser for de mange.

Hos Dansk Erhverv ser vi velstand og velfærd som hinandens forudsætninger og taler glad, gerne og ofte om nødvendigheden af gode rammevilkår. For jo bedre rammevilkår erhvervslivet har, desto mere værdi kan virksomhederne skabe. Og det er værdi, som kommer samfundet til gode.

Rammevilkår er virkelig, virkelig mange ting. Det er for eksempel, at skatter og afgifter ikke er så høje, at det er svært for danske virksomheder at konkurrere med de udenlandske. Det er også, at der er for meget bøvl og bureaukrati forbundet med at drive sin virksomhed eller hvis man vil skabe kulturevents. For slet ikke at tale om, at virksomheder har adgang til den rigtige arbejdskraft, og at den arbejdskraft er kompetent og kreativ og har adgang til diverse velfærdsydelser, så den kan udføre sit arbejde.

En del af det at have gode rammevilkår er, selv om vi meget sjældent taler om det, gode og velfungerende biblioteker. De giver stadig borgerne adgang til en verden af viden på en måde, som de ellers ikke ville kunne. Jovist, mange har en del bøger stående på bogreolerne derhjemme, og nye digitale tjenester giver os stadig større adgang. Men adgang er kun et mindre element på vejen til læselyst og forståelse.

Læsning er forudsætningen for vores kundskabsudvikling, og bibliotekernes indflydelse på børn og unges læselyst gennem årene kan næppe undervurde-

res. Desværre er tendensen, at danske børn i øjeblikket bliver svagere læsere og læser mindre af lyst. De nationale læseundersøgelser viser, at færre børn opnår læsekompetence på højeste niveau. Desuden opleves læsning for mange i stigende grad som en kedelig og sur pligt, der ikke står mål med overfloden af visuelt tillokkende digitale tilbud. Med viden og afkodning heraf som kernefaglighed er bibliotekerne derfor stadig møghamrende relevante både for børn og voksne, selv om deres rolle er under forandring.

Biblioteker laver i dag meget andet og mere end blot at stille bøger til rådighed for borgerne. Et hold britiske forskere har undersøgt værdien af, at de engelske biblioteker også løfter velfærdsopgaver. Altså for eksempel hjælper borgere med it-problemer, styrker børns læselyst og så videre. De er nået frem til et estimat, der lyder på sorte tal på linjen i omegnen af 30 milliarder danske kroner. Det er interessante tal, og det ville være spændende at se resultatet af en lignende undersøgelse af danske forhold.

For i Dansk Erhverv er vi meget optaget af kulturens rammebetingelser. Kulturel og kreativ virksomhed skaber sammenhængskraft og bidrager til samfundsøkonomien. De giver samtidig omsætningsgrundlag for en lang række øvrige erhverv og har en vigtig rolle i arbejdet med aktuelle og nødvendige samfundsmønstre. Det er også derfor, at vi

før sommerferien fremlagde 18 initiativer, der skal styrke kulturforretningen og bidrage til vækst og udvikling blandt landets mange dygtige kulturvirksomheder og kreative erhverv.

Og vi tænker i helheder. Herunder om vi bruger samfundets penge på den mest hensigtsmæssige måde. Det kræver viden. Og hvad bibliotekerne angår, ville det være oplagt at se på den britiske undersøgelse og så overveje at lave en tilsvarende i Danmark. For så ved vi mere konkret, hvilken værdi bibliotekerne bidrager med.

Det vil også være vigtigt for alle parter at have med, når vores kulturpolitik skal udvikles. Regeringen har kultur som en prioritet og vil ifølge regeringsgrundlaget bl.a. nedsætte et råd, der skal afdække og diskutere, hvordan kunst og kultur kan bidrage med løsninger til tidens store samfundsudfordringer. Samarbejdsevne, kritisk tænkning og kreativitet er stadig afgørende for samfundets videre udvikling og der er ingen tvivl om, at landets biblioteker med sine mange millioner årlige besøg kommer til at spille en rolle her. De er kulturens svar på rugbrødet, måske ikke altid det mest eksotiske, men nok det vigtigste, når det kommer til stabil vækst og samfundsudvikling.

Og jo mere viden vi har, desto bedre kan vi få iscenesat alle aktører, så de kan bidrage bedst muligt med at løfte det fælles kulturområde til gavn for os alle.

POLITISK PRIORITERING AF EN STÆRK LÆSEKULTUR I ROSKILDE KOMMUNE

Foto: Sanne Aabjerg Kristiansen

Styrket læseindsats kræver både et politisk og et klart strategisk fokus på tværs lokalt.

Bibliotekerne i Roskilde Kommune spiller en helt central rolle i målrettet læseudvikling.

Få ting kommer af sig selv. Det er en af livets endegyldige sandheder, der særligt gør sig gældende, når det kommer til læring, dannelse og læsning.

Det er i hvert fald de senere års erfaring, hvor undersøgelse efter undersøgelse har vist, at børn og unge læser mindre og mindre, og især beklageligt sjældent af lyst.

I et samfund, der ønsker velfunderede og vidende borger, er det naturligvis et stort problem. For uden evnen og lysten til at læse og fordybe os, får vi svært ved at uddanne os, tilegne os viden og information, og agere i det stadig dybere minefelt af løgn og falskhed, vi kontinuerligt udsættes for på nettet. Slutteligt kunne man også argumentere for, at vi bare bliver dårligere medmenneskeligt uden muligheden for gennem skønlitteraturens mangfoldige verden at gå en mil eller to i andres sko.

Politisk prioritering

Mens nogle stemmer aktuelt vil lukke landets biblioteker, ser det anderledes ud i Roskilde Kommune. Roskilde Bibliotekerne har på lige fod med mange andre biblioteksvæsnere i landet arbejdet målrettet med at understøtte borgernes læseglæde, men den indsats bliver nu også forankret i den kommende politik for kultur, idræt og folkeoplysning for Roskilde Kommune. Her har man fra politisk side valgt at prioritere at understøtte og fremme en stærk læsekultur gennem et klart strategisk fokus i det kommende års arbejde.

Som Mogens Hallager (C), formand for Roskilde Kommunes Kultur- og Idrætsudvalg, forklarer: "Vi ved, at vi generelt læser mindre, og at især børn og unge falder fra, og det er en kurve, der er afgørende for os at få knækket i Roskilde Kommune. Læsning for både store og små er både sundt for den enkelte og samfundet, og en nøgle til læring, dannelse, fællesskab og ikke mindst fantastiske oplevelser. Derfor ønsker vi politisk at prioritere en bredt forankret indsats for at skabe en stærk og sund læsekultur i hele Roskilde Kommune."

Bibliotekernes rolle

At der allerede er politisk opmærksomhed om rammerne for en stærk læsekultur er tydeligt. Konkret har det nyligt ført til et nyt børnebibliotek på Roskilde Bibliotek med fokus på at gøre læsning sjovt og interessant for de mindste, en investering i en ny bogbus for at sikre tilgængelighed og nærhed til biblioteket samt et løft af materialebudgettet.

Foto: Roskilde Bibliotekerne

Det er ikke kun de fysiske rammer, der er centrale for indsatsen i Roskilde Kommune. Roskilde Bibliotekerne har også systematisk og kontinuerligt investeret i personalegruppen. Ikke alene ved at sikre mange betjeningstimer på kommunens biblioteker, men også ved at opkvalificere personalet gennem bl.a. bibliotekarisk mesterlære og – inspireret af biblioteker som Lyngby-Taarbæk og Allerød – desuden at prioritere samtalen mellem ansat og borger. Erfaringen er nemlig, at læselyst og -glæde formidles bedst gennem mødet med og mellem mennesker med passion for og viden om historier, viden og bogens verden.

Det afspejles i Roskilde Bibliotekernes udlånstal, der viser en fremgang på 12,7% på bogligt materiale for første halvår af 2023 sammenlignet med 2022. Det er lidt en pæl gennem postulatet fra de tidligere omtalte stemmer om, at udlånet af bøger de senere år har været dalende, og bogen som medie har været døende. Dog gør stigende udlånstal det ikke alene.

Christian Lauersen, kultur-, biblioteks- og idrætschef i Roskilde Kommune, uddyber: “En stærk læsekultur i samfundet skaber grobund for nysgerrighed, fællesskab, læring, medborgerskab og demokrati.

Vi kan bl.a. se på vores besøgs- og udlånstal, at vi har fat i rigtig mange borgere, men høje nøgletal er ikke nødvendigvis det samme som en stærk og bredt forankret læsekultur.

Vi ved, at der stadig er rigtig mange borgere, der ikke læser eller kommer på vores biblioteker. Vi kan også spore en ulighed i læsekulturen, der peger på, at de ressourcestærke borgere læser mere end de mindre velstillede, så en af de kommende prioriteringer bliver brobygningsindsatser målrettet de borgergrupper, der ikke har fået tændt læsegnisten.”

Indsats på tværs helt nødvendig

Den kommende politiske prioritering af en stærk læsekultur skal bygge videre på det eksisterende fundament, men at skabe og fremme en stærk læsekultur kan et folkebibliotek ikke nødvendigvis løfte alene, om end biblioteket som institution i særklasse naturligvis har en helt central position. Et element i det kom-

“ Læsning for både store og små er både sundt for den enkelte og samfundet, og en nøgle til læring, dannelse, fællesskab og ikke mindst fantastiske oplevelser. Derfor ønsker vi politisk at prioritere en bredt forankret indsats for at skabe en stærk og sund læsekultur i hele Roskilde Kommune.

Mogens Hallager (C), formand for Roskilde Kommunes Kultur- og Idrætsudvalg

mende arbejde bliver derfor, at inddrage andre offentlige institutioner, uddannelsessektoren, foreningslivet og civilsamfundet til aktivt at tage ejerskab for arbejdet med at styrke læseglæden. Uden den brede forankring og indsats, så når man ikke så vidt ud, som man kan ønske sig, og effekten kan hurtigt aftage. Her spiller partnerskaber og samarbejdet med lokale aktører en stor rolle, hvilket eksisterende samarbejde med skole- og dagtilbudsområdet meget tydeligt peger på.

■ På længere sigt er det derfor særligt vigtigt at sikre en langsigtet og bred forankring på tværs af samfundslag, aldersgrupper og lokaliteter, så tiltagene rodfæster sig og bliver til en sund og solid læsekultur i hele kommunen. Men intet sker af sig selv, så den klare politiske prioritering er et godt første skridt på vejen til at skabe en stærk og bred læsekultur til gavn for borgerne i Roskilde Kommune.

■ **JAN MICHAEL JOHANSEN**
Bibliotekar
Roskilde Bibliotekerne

The Library is the Place:

INFORMATION, RECREATION, INSPIRATION

Irland får ny national folkebiblioteksstrategi 2023-2027. Et par af de nye målpunkter er udrulning af det nationale "Skills for Life" paraplyprogram, der dækker emner som digitale færdigheder, finansiell forståelse, bæredygtig livsstil og miljøbevidsthed samt udvidelse af Irlands "Right to Read" program.

Med udgivelsen af en ny folkebiblioteksstrategi - som erstatter den tidligere *Our Public Libraries 2022* - har det irske biblioteksmiljø skabt en både visionær og aktuell strategi for folkebibliotekerne. En strategi, som både bekræfter mange af de tanker og initiativer, som vi ser i Danmark i disse år, men som også kan give inspiration og næring til den hjemlige debat.

Et ret tydeligt pejlemærke for strategien er den læring, som bibliotekerne fik som resultatet af Covid-19 pandemien i 2020 og 2021, og som "har gjort vores biblioteker stærkere og mere ambitiøse og har medvirket til udformningen af de objektive mål, som vi vil opnå over de kommende fem år". Det understreges, at folkebibliotekerne i den grad har vist deres samfundsværdi under pandemien, og at bibliotekernes "popularitet er bundet til deres rolle som det åbne rum i lokalsamfundet".

En af styrkerne ved strategien er graden af den interessentinddragelse, som har fundet sted. Strategien bygger på bl.a. knap 3.000 besvarelser på spørgeskemaundersøgelser, fokusgruppeinterviews med over 300 biblioteksprofessionelle og input fra flere relevante organisationer.

En ambitiøs strategi med klare mål

Strategien har 12 fokusområder med i alt hele 66 mål:

1. Læsning og læsefærdigheder er vores DNA
2. Bibliotekerne for alle
3. Færdigheder for livet
4. Bibliotek som lokalsamfundets centrum
5. Vores bygninger
6. Bæredygtighed og klima
7. Vores digitale tilbud
8. Kultur
9. Samarbejde på tværs af grænser og lande
10. Dataunderstøttet og brugerorienteret servicedesign
11. Marketing
12. Biblioteksteamet

Hele 66 mål er muligvis lige i overkanten, men der er ingen tvivl om, at der i denne ny strategi er tale om et meget operationelt dokument, hvor man om fire år vil have gode muligheder for at evaluere de mange mål og få et klart billede af, hvor bibliotekerne i Irland har bevæget sig hen.

Heather Humphreys, minister for Rural and Community Development, lancerede 17. juli Irlands nye fem årige biblioteksstrategi ved åbningen af Irlands nye Portlaoise County Library til 7.5 mio. EURO.

The Library Team

Det er nok ikke en underdrivelse at sige, at folkebibliotekerne er under forandring i disse år. Dels på grund af den digitale udvikling og dels fordi bibliotekerne indtager en ret ny og mere aktiv rolle i forhold til de store samfundsdagsordener. Det kræver utvivlsomt nye færdigheder og kompetencer i sektoren.

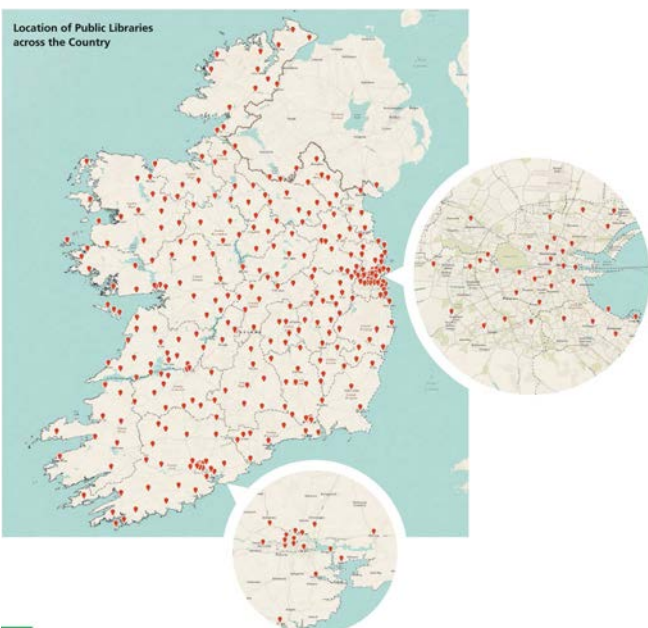
Den nye irske strategi siger eksplicit, at bibliotekernes medarbejdere er det vigtigste element i strategien, og der sigtes mod en både omfattende og ambitiøs vej frem i forhold til den nødvendige kvalificering af nuværende medarbejdere og en plan for at sikre rekruttering til sektoren i de kommende år.

Hvad kan vi lære af vores irske kolleger?

Der er nok ikke noget i den irske strategi, som overrasker, og mange af de strategiske mål vil være de samme eller variationer af de samme temaer, hvis man overførte dem til en dansk kontekst. I min optik er styrken ved den nye biblioteksstrategi dels bredden i sigtepunkterne og dels, at så mange interessenter er kommet med på rejsen. Brugernes perspektiver er belyst samtidig med, at det mere overordnede politiske perspektiv er med. Det er denne holistiske tilgang, som giver strategien både relevans, gennemslagskraft og et fælles mål at arbejde hen imod.

Der snakkes en del om behovet for ny lovgivning på biblioteksområdet i Danmark i disse år, og der er helt sikkert brug for et genbesøg af 2000-loven. Men der er måske også behov for en samlende strategi for vores område – en strategi, som kan være med til at skabe en fælles motorvej for de danske folkebiblioteker.

Hent strategien på kortlink.dk/gov/2mamb

Bibliotekerne ligger tæt og jævnt fordelt over Irland. Bibliotekernes "popularitet er bundet til deres rolle som det åbne rum i lokalsamfundet".

Fakta

Stuart Hamilton, Head of Libraries Development at the Local Government Management Agency, Irland, er ansvarlig for udarbejdelsen af den nye irske biblioteksstrategi.

Hamilton er velkendt i danske bibliotekskredse. Han har en Ph.d. i Library and Information Science fra danske Royal School of Library and Information Science i København. Han har gennem ca. to årtier ved tilknyttet IFLA, den internationale biblioteksorganisation med hovedkvarter i Haag og er fra august i år nyvalgt medlem af organisationens styrende organ, Governing Board. Var tidligere gennem ca. ti år og indtil marts 2017 Senior Policy Advisor, Director of Policy and Advocacy og Deputy Secretary General. Har de seneste to år desuden været formand for IFLA's Europe Regional Division Committee.

Tre spørgsmål til Stuart Hamilton

Hvad er du mest stolt af i forhold til den nye nationale biblioteksstrategi?

Tre ting. At det lykkes at få bæredygtighed og verdensmålene med i langt de fleste områder i strategien. At strategien går på tværs af flere minister- og politikområder og derfor åbnes der op for økonomisk støtte fra flere områder. Og sidst, at der kommer øget fokus på digitale færdigheder (skills) blandt biblioteksansatte i bibliotekssektoren?

Hvad fik I ikke med, eller hvad var var det sværeste at få med?

Egentlig var det ikke noget, som ikke kom med, men flere steder kunne jeg godt have ønsket mig en lidt mere præcis og konkret tekst – f.eks. i forhold til den nationale broadband plan.

Hvordan har reaktionen til strategien været?

Her kan jeg svare med et Glen Campbell citat – Getting cards and letters from people I don't even know and offers comin' over the phone*

... Og det tænker jeg, må jo siges at være resultatet en ret positiv modtagelse af den nye strategi.

* fra Rhinestone Cowboy af Larry Weiss.

ANDREW CRANFIELD

Bibliotekschef i Helsingør Kommune
Fotos: Dept. Of Rural and Community Development, Irland

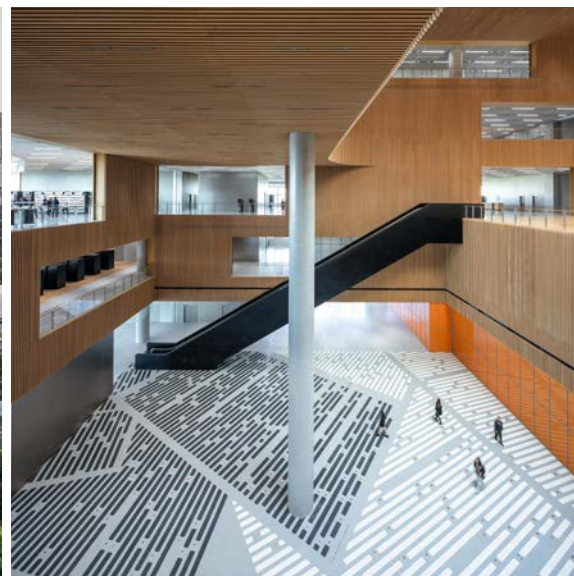

HVEM BLIVER PUBLIC LIBRARY OF THE YEAR?

Fire enestående biblioteker er nomineret til 2023-prisen. Den overrækkes under WLIC 2023, IFLA's årlige verdenskongres, der afholdes fra 21. til 25. august i Rotterdam.

Det slovenske folkebibliotek Janez Vajkard Valvasors særlige arkitektur afspejler relationen til de lokale omgivelser og særligt til et atrium i et gammelt nærliggende kloster. Det fungerer som bibliotek og fælles dagligstue for de ca. 10.000 indbyggere i Krško. Arkitekter: Vera Klepej Turnšek og Tadej Dobrajc. Fotos: gov.si/novice/2023-06-04, m.fl.

Shanghai Library East i Pudong-distriktet er det største bibliotek i landet med 115.000 kvadratmeter og grænser op til Century Park. Det fungerer med mere end 4 mio. besøgende årligt som et vigtigt knudepunkt for kunst, kultur og teknologidrevet læring i overensstemmelse med det moderne biblioteks læringsrolle. Arkitekter: SHL/Schmidt Hammer Lassen. Fotos: RAWVISION-studio.

Der er rift om både pris og anerkendelsen som verdens bedste folkebibliotek. Blandt 16 biblioteker fra 11 lande er fire biblioteker med i opløbet til årets pris som Public Library of the Year.

De fire er Folkebiblioteket Janez i Slovenien, Gabriel García Márquez Bibliotek i Spanien, biblioteket i Parramatta ved Sydney i Australien samt Shanghai Library East i Kina. Faktisk er sidstnævnte tegnet af Schmidt Hammer Lassen Arkitekter, som vandt prisen i 2016 med Dokk1 i Aarhus.

Hvad skal der til?

Prisen gives for den ekstraordinære og funktionelle arkitektur, kreative it-løsninger og for elementer, som gør biblioteker til et stærkt kort og bidrag i det lokale kulturmiljø. Og ikke mindst som Jakob Lærkes, formand for den internationale jury og bibliotekschef i Gladsaxe Kommune, fremhæver for " - et stærkt fokus på bæredygtighed, samfundsengagement og arkitektonisk flair. For at komme i betragtning skal bibliotekerne være fra 2022, nybyggede eller i nyindrettede i bygninger ikke tidligere har været brugt som bibliotek."

/HN

Med Barcelonas nye distriktbibliotek, Gabriel García Márquez Biblioteket, markerer byen Gabriel Garcia Márquez, colombiansk forfatter og nobelpristager, som boede i byen 1967-75. Biblioteket har særligt fokus på latinamerikansk litteratur. Biblioteket omfatter også bl.a. et auditorium og en radiostation, ledet af Barcelona Libraries network. Arkitekter: Suma Arquitectura. Fotos: Jesus Granada, m.fl.

Blandt skyskraberne i Sydney-forstaden Parramatta stikker et nyt bibliotek ud og skaber sit eget byrum. Et spektakulært rødt tag og en særegen form er baseret på bæredygtighed, tilgængelighed og rummelighed. Det ydre farvesprog er videreført til interiøret og inspireret af australsk flora. Arkitekter: Manuelle Gautrand Architecture i samarbejde med DesignInc og Lacoste + Stevenson. Fotos: Brett Boardman, m.fl.

Prisen uddeles af IFLA, den internationale biblioteksorganisation, og sponseres af den danske virksomhed Systematic A/S.

Kommentar til Folkebibliotekernes Årsstatistik 2022

DET GÅR DEN RIGTIGE VEJ

Folkebibliotekernes udlån retter sig støt og roligt efter covid-19.

Folkebibliotekernes udlån stiger med 33,4% fra 2021 til 2022 og er på vej til at indhente faldet i forbindelse med covid-19-pandemien. Niveauet for bibliotekernes aktiviteter er helt genoprettet, mens antallet af registrerede deltagere her er steget betydeligt og udlånet mellem biblioteker er steget markant.

Det sker samtidig med en stagnation i de kommunale nettoudgifter til folkebibliotekerne og et mindre fald i antallet af årsværk på bibliotekerne.

Kommunernes biblioteksudgifter

De samme fem biblioteker ligger i top-5 med Tårnby Kommune i spidsen omend med et fald i nettoudgifter til biblioteker pr. borger i forhold i forhold til 2021. Gladsaxe Kommune bider Tårnby i haserne med blot en kroners forskel – og med en klar stigning i forhold til året før.

På landsplan ses en svag stigning på 6 kroner fra 430 kroner pr. indbygger til 436 kroner pr. indbygger. Der er dog store forskelle – fra en stigning på 67 kroner til et fald på 57 kroner.

Stigningen på 6 kroner i kommunernes netto-biblioteksudgifter svarer umiddelbart til en stigning på 1,4%, hvilket imidlertid må siges at være et relativt fald set i lyset af prisstigningerne. F.eks. steg forbrugerprisindeksets årsgennemsnit med 7,7% fra 2021 til 2022.

Biblioteksbenyttelse

Der er en klar positiv udvikling i udlånet af fysisk materiale, idet udlånet er steget med 33,4% fra 2021 til 2022. Som det fremgår af nedenstående tabel, så er der dog stadig et stykke vej til niveauet før covid-19-pandemien:

År	Alle materialetyper	Indeks
2018	29.913.676	100,0
2019	29.422.311	98,4
2020	21.584.670	72,2
2021	17.446.231	58,3
2022	23.275.941	77,8

Det er imidlertid ikke helt retvisende at sammenligne 2018 og 2022 i absolutte tal, idet der fra 2009 til 2018 er et årligt fald på knap 5% i udlånet af fysisk materiale. Så selv om man tager dette forhold i betragtning, så er der stadig tale om et corona-efterslæb. Men dette efterslæb er alene på 2 mio. udlån i forhold til det normale fald i det samlede udlån fra folkebibliotekerne.

Materialetyper

Udviklingen i udlånet af de forskellige materialetyper viser et billede, som ligger i forlængelse af de sidste års udvikling. Ganske vist er der for alle materialetyper tale om en stigning i procent 2021 til 2022, men det er meget forskellige stigninger.

Materialetyper	2021	2022	Ændring%
Bogligt materiale	15.289.615	20.610.853	+ 34,80
Lydbøger	192.755	200.895	+ 4,22
Musikoptagelser	379.049	438.036	+ 15,56
Levende billeder	613.588	773.976	+ 26,14
Multimediematerialer	126.914	173.079	+ 36,38
Andre materialer	87.546	131.387	+ 50,08
<i>I alt, monografier</i>	<i>16.689.467</i>	<i>22.328.226</i>	<i>+ 33,79</i>
Seriepublikationer	756.764	947.715	+ 25,23
<i>Alle materialetyper</i>	<i>17.446.231</i>	<i>23.275.941</i>	<i>+ 33,42</i>

For fysiske lydbøger fortsætter det relative fald i udlånet, hvilket klart hænger sammen med stigningen i udlån af digitale lydbøger. For film og video (levende billeder) er der tale om en mindre stigning end for materialer i alt. Dog ikke i samme størrelsesorden som udviklingen 2020 til 2021, hvor udlånet af denne materialetype faldt med 45%. Dette fald blev i sidste års kommentar kædet sammen med stigningen i brugen af Filmstriben fra 2020 til 2021. Så det fysiske udlån af film kan måske ses i relation til, at brugen af Filmstriben er stagneret fra 2021 til 2022.

Besøgende

Det samlede antal besøgende på bibliotekerne steg markant fra 17,8 mio. i 2021 til 28,6 mio. i 2022 – en stigning på 61%. Der er dog stadig et stykke vej før niveauet når tiden før covid-19 i 2019, hvor der var 37,4 mio. biblioteksbesøg.

Aktive lånere

Antallet af aktive lånere er en anden måde at søge at måle aktiviteten på. Der var et tydeligt fald i forbindelse med covid-19-årene, men dette er rettet op igen med 2022 tallene:

År	Aktive personlige lånere (i 1.000)	Indeks
2018	1.713	100,0
2019	1.851	108,1
2020	1.741	101,6
2021	1.684	98,3
2022	1.861	108,6

Antallet af aktive lånere i 2022 er det næststørste siden 2009, idet tallet for 2015 var blot 27.000 højere. Her skal det dog anføres, at man i mange småbørnsfamilier traditionelt vælger at låne på ét kort.

Fysisk versus digital

Der er en fortsat stigning i den digitale benyttelse med 16,4 mio. visninger inkl. opslag i databaser i 2022 – en stigning på 6% i forhold til 2021 – den samme som stigningen fra 2020 til 2021.

Foto: Pixabay

Ser man alene på egentlige downloads, dvs. e-bøger, e-tidsskrifter og e-multimedier – så er stigningen mere begrænset på alene plus 1,3%. Brugen af e-bøger er steget, mens e-tidsskrifter og e-multimedier er faldet.

Ser man på forholdet mellem antal downloads i forhold til udlånet af fysisk materiale, så betyder stigningen i fysisk udlån med 33,4% fra 2021 til 2022 og den begrænsede stigning i downloads, at billedet er et helt andet for 2022 end 2021. I 2021 var antallet af download 66,2% af antallet af fysiske udlån, men det for 2022 er 50,3%. En vurdering kunne være, at brugen af digitale midler tog til under covid-19 og dette forhold nu er under normalisering.

Lån mellem biblioteker

Der er sket en markant stigning i indlån fra andre biblioteker for alle materialer med 43,2%. Stigningen er på 40,0% fra andre folkebiblioteker og på ikke mindre end 55,5% fra forskningsbibliotekerne.

Interurbanindlån fra	2021	2022
Danske folkebiblioteker	740.468	1.036.846
Danske forskningsbiblioteker	204.822	318.581
Udenlandske biblioteker	5.715	6.631
<i>I alt</i>	<i>951.005</i>	<i>1.362.058</i>

Det betyder at 'selvforsyningsgraden' for folkebibliotekerne set under ét er faldet med 1,8% fra 77,9% til 76,1%. På trods af den markante samlede stigning, så er indlånet af lydbøger faldet fra 1.899 til 1.767. Tilbage i 2018 var dette indlån på 63.886 stk. Indlånet af bøger stiger en smule mere end det samlede indlån og udgør ikke mindre end 96,7% af det samlede indlån.

Bestand

Der er en stabilisering og svag stigning i folkebibliotekerne bestand af fysisk materiale. For bøger er stigningen på 1,2%, men faldet i andre typer monografier betyder, at stigningen for monografier er på 0,3%. I betragtning af at der for de foregående ti år har været et fald på gennemsnitligt 4,4% pr. år, så er der tale om en konsolidering. Næste år vil vise om der er tale om en enlig svale.

Personale

Samlet set omfatter bibliotekernes personale bibliotekarer og øvrigt akademisk personale, assistenter og andet personale. Der er sket et mindre fald i personalet på minus 2,9% til i alt 3.287 årsværk på folkebibliotekerne. Der er fald for alle personalegrupper, hvoraf bibliotekarerne har det mindste fald på 1,9%.

Arrangementer på folkebibliotekerne

Der er fra 2021 til 2022 sket en markant stigning i fysiske arrangementer på folkebibliotekerne.

Arrangementstype	2021	2022	Stigning %
Arrangementer på biblioteket	14.817	25.484	72,0
Udstillinger på biblioteket	2.006	3.064	52,7
Brugerundervisning, gennemførte lektioner	4.470	7.442	66,5
Brugerundervisning, fremmødte deltagere	58.769	159.581	171,5

For arrangementer, udstillinger og gennemførte lektioner er der tale om, at niveauet for 2018-2019 er genoprettet, mens antallet af registrerede deltagere er steget tydeligt. Siden 2012 er det hidtil største antal i 2019 med 95.116 deltagere, så de 159.581 deltagere i 2022 er en markant ny tendens.

■ Status

Folkebibliotekerne har gjort det godt i 2022. Borgernes benyttelse haler ind på nedgangen efter covid-19-pandemien og er helt klart ved at rette op, og er endog på et enkelt område markant stigende. Det er vel at mærke sket under en stagnation af de økonomiske rammer og af antal ansatte.

Se tal vedrørende udlån og biblioteksudgifter i 2022 på de følgende sider.

■ LEIF ANDRESEN

Bibliotekar

Tidl. Chefkonsulent Det Kgl. Bibliotek

Danmarks Biblioteksforening bringer to tabeloversigter afledt af biblioteksstatistikken 2022:

- Udlån pr. indbygger i 2022
- Biblioteks(netto)udgifter pr. indbygger i 2022

Tallene vedr. biblioteksaktiviteter bygger på kommunernes 2022-oplysninger til Danmarks Statistik.

Statistikken er udarbejdet for *Danmarks Biblioteker* af Leif Andresen, tidl. chefkonsulent ved Det Kgl. Bibliotek.

UDLÅN PR. INDBYGGER I 2022

Kommune	Indbyggertal pr. 1.1. 2022	Udlån ekskl. fornyelser	Udlån ekskl. fornyelser/ indb.
Gentofte	74.838	621.283	8,3
Allerød	26.061	210.804	8,1
Bornholm	39.695	276.715	7,0
Roskilde	90.446	572.737	6,3
Lyngby-Taarbæk	58.434	359.893	6,2
Nyborg	32.262	197.306	6,1
Rudersdal	57.193	348.781	6,1
Furesø	42.077	244.877	5,8
Odder	23.626	137.246	5,8
Hørsholm	24.715	143.535	5,8
Svendborg	59.735	329.231	5,5
Hvidovre	53.443	288.181	5,4
Herning	89.952	478.381	5,3
Gribskov	41.547	210.477	5,1
Tårnby	43.042	208.523	4,8
Samsø	3.775	18.222	4,8
Helsingør	63.399	299.248	4,7
Vejle	120.949	566.966	4,7
Silkeborg	99.400	459.844	4,6
Rødovre	42.563	194.869	4,6
Gladsaxe	70.001	316.843	4,5
Lemvig	19.371	87.057	4,5
Ballerup	50.039	224.726	4,5
Hillerød	54.159	241.282	4,5
Mariagerfjord	41.859	184.363	4,4
Viborg	97.731	424.578	4,3
Guldborgsund	60.231	259.779	4,3
Herlev	29.215	125.614	4,3
Favrskov	49.408	210.383	4,3
Middelfart	39.961	169.715	4,2
Brønderslev	36.540	155.172	4,2
Frederikssund	46.117	194.772	4,2
Vordingborg	45.441	187.698	4,1
Ærø	6.008	24.723	4,1
Skanderborg	65.138	267.424	4,1
Randers	99.931	401.550	4,0
Varde	49.995	200.812	4,0
Dragør	14.609	58.461	4,0
Struer	20.794	82.357	4,0
Fredensborg	41.689	164.417	3,9
Solrød	24.216	94.869	3,9
Albertslund	27.530	107.581	3,9
Glostrup	23.635	92.219	3,9
Aarhus	361.544	1.409.000	3,9
Aalborg	222.571	865.319	3,9
Langeland	12.384	47.175	3,8
Ringkøbing-Skjern	56.348	214.581	3,8
Jammerbugt	38.364	143.758	3,7
Faaborg-Midtfyn	52.253	195.677	3,7
Køge	62.458	233.398	3,7
Egedal	45.202	166.705	3,7

Kommune	Indbyggertal pr. 1.1. 2022	Udlån ekskl. fornyelser	Udlån ekskl. fornyelser/ indb.
Rebild	30.908	113.068	3,7
Odense	207.762	755.810	3,6
Hjørring	63.998	231.906	3,6
Sorø	30.444	109.761	3,6
Syddjurs	44.207	159.134	3,6
Holstebro	58.978	211.077	3,6
Sønderborg	74.380	265.716	3,6
Halsnæs	31.466	111.874	3,6
Greve	51.507	182.377	3,5
Frederiksberg	104.664	369.477	3,5
Haderslev	55.353	191.432	3,5
Ikast-Brande	42.540	146.883	3,5
Norddjurs	36.978	125.078	3,4
Stevns	23.692	79.966	3,4
Høje-Taastrup	55.258	185.959	3,4
Kolding	94.528	316.472	3,3
København	653.664	2.163.973	3,3
Ringsted	35.906	118.708	3,3
Skive	45.069	145.196	3,2
Aabenraa	59.002	189.502	3,2
Vejen	42.924	137.524	3,2
Assens	40.944	128.821	3,1
Morsø	19.927	62.664	3,1
Lolland	39.921	124.218	3,1
Kerteminde	23.991	73.241	3,1
Odsherred	32.977	100.051	3,0
Tønder	36.878	111.870	3,0
Nordfyns	29.726	89.431	3,0
Holbæk	73.440	219.421	3,0
Billund	27.021	80.076	3,0
Horsens	96.480	284.129	2,9
Hedensted	47.609	139.920	2,9
Vesthimmerlands	36.431	106.304	2,9
Frederikshavn	58.864	171.667	2,9
Næstved	84.574	244.622	2,9
Faxe	37.344	107.785	2,9
Thisted	43.383	121.669	2,8
Lejre	28.930	79.777	2,8
Esbjerg	119.184	328.111	2,8
Fredericia	52.173	141.769	2,7
Slagelse	79.728	213.114	2,7
Ishøj	23.457	59.398	2,5
Brøndby	37.128	93.873	2,5
Kalundborg	48.602	120.542	2,5
Vallensbæk	17.031	40.667	2,4
Læsø	1.789	2.781	1,6
Sum/gennemsnit	5.932.654	23.275.941	3,9

Kilde: Danmarks Statistik

Foto: Pixabay

BIBLIOTEKS(NETTO)UDGIFTER PR. INDBYGGER I 2022

Kommune	Indbyggertal pr. 1.1. 2023	Biblioteksudg. (Netto 1.000 kr.)	Udgifter pr. indb.
Tårnby	43.042	31.767	738
Gladsaxe	70.001	51.567	737
Helsingør	63.399	45.902	724
Ballerup	50.039	35.195	703
Albertslund	27.530	19.247	699
Roskilde	90.446	60.240	666
Lyngby-Taarbæk	58.434	37.585	643
Herlev	29.215	18.611	637
Hvidovre	53.443	33.748	631
Dragør	14.609	8.958	613
Gentofte	74.838	45.481	608
Odsherred	32.977	19.879	603
Guldborgsund	60.231	35.274	586
Rudersdal	57.193	33.275	582
Ishøj	23.457	13.624	581
Rødovre	42.563	24.670	580
Allerød	26.061	15.054	578
Lemvig	19.371	10.700	552
Ærø	6.008	3.282	546
Samsø	3.775	2.057	545
Gribskov	41.547	22.548	543
Fredensborg	41.689	22.376	537
Glostrup	23.635	12.569	532
Frederiksberg	104.664	55.521	530
Hjørring	63.998	33.787	528
Solrød	24.216	12.493	516
Sønderborg	74.380	37.050	498
Varde	49.995	24.900	498
Køge	62.458	30.516	489
Frederikssund	46.117	22.397	486
Struer	20.794	10.095	485
Mariagerfjord	41.859	20.159	482
Aabenraa	59.002	28.097	476
Thisted	43.383	20.541	473
Vordingborg	45.441	21.499	473
Midtelfart	39.961	18.900	473
Hørsholm	24.715	11.631	471
Hillerød	54.159	25.439	470
Herning	89.952	41.247	459
Høje-Taastrup	55.258	25.144	455
Lolland	39.921	18.056	452
Tønder	36.878	16.384	444
Læsø	1.789	794	444
Langeland	12.384	5.423	438
Brønderslev	36.540	15.902	435
Greve	51.507	22.237	432
Svendborg	59.735	25.764	431
Billund	27.021	11.585	429
Holstebro	58.978	25.231	428
Vejen	42.924	18.333	427
Ringsted	35.906	15.306	426

Kommune	Indbyggertal pr. 1.1. 2023	Biblioteksudg. (Netto 1.000 kr.)	Udgifter pr. indb.
Morsø	19.927	8.483	426
Bornholm	39.695	16.890	425
Randers	99.931	42.045	421
Aarhus	361.544	152.027	420
Stevns	23.692	9.926	419
Faxe	37.344	15.637	419
Horsens	96.480	40.375	418
Furesø	42.077	17.526	417
Kalundborg	48.602	20.242	416
Frederikshavn	58.864	23.916	406
Skive	45.069	18.226	404
Odense	207.762	83.992	404
Norddjurs	36.978	14.918	403
Holbæk	73.440	29.453	401
Aalborg	222.571	88.861	399
Vejle	120.949	46.961	388
Syddjurs	44.207	17.113	387
Slagelse	79.728	30.599	384
Assens	40.944	15.632	382
Esbjerg	119.184	45.471	382
Faaborg-Midtfyn	52.253	19.909	381
Favrskov	49.408	18.794	380
Silkeborg	99.400	37.780	380
Næstved	84.574	32.123	380
Viborg	97.731	37.032	379
Egedal	45.202	17.077	378
Nyborg	32.262	12.095	375
Halsnæs	31.466	11.714	372
Jammerbugt	38.364	14.219	371
Vesthimmerlands	36.431	13.466	370
Ringkøbing-Skjern	56.348	20.721	368
Skanderborg	65.138	23.781	365
Vallensbæk	17.031	6.097	358
Lejre	28.930	10.265	355
Kolding	94.528	33.511	355
Hedensted	47.609	16.512	347
Fredericia	52.173	17.961	344
Rebild	30.908	10.634	344
Nordfyns	29.726	10.127	341
Sorø	30.444	10.264	337
Brøndby	37.128	11.746	316
Ikast-Brande	42.540	13.277	312
København	653.664	200.250	306
Haderslev	55.353	16.688	301
Kerteminde	23.991	7.123	297
Odder	23.626	6.744	285
Sum/gennemsnit	5.932.654	2.586.243	436

Kilde: Danmarks Statistik

Tal om fysiske biblioteker

Antallet af hovedbiblioteker er 97 og det har det været, siden struktur- og kommunalreformen trådte i kraft i 2007 hvor landet gik fra 271 til 98 kommuner.

Alle kommuner skal i overensstemmelse med lov om biblioteksvirksomhed drive et biblioteksvæsen; Esbjerg og Fanø kommuner har dog traditionelt samarbejdet om opgaven.

Antallet af filialer, servicepunkter og bogbusser er aktuelt stabilt og udgør samlet set 412 enheder: 310 filialer, 86 servicepunkter (uden betjening) og 16 bogbusser. I 2021 var de tilsvarende tal 307, 85 og 16. Jf. Danmarks Statistik.

Manglende sammenhæng mellem årsstatistik og kvartalsstatistik

I forbindelse med anvendelsen af Statistikbanken til udtræk af årsstatistikken 2022 for folkebiblioteker er der sammenlignet med tal for udlån i den individbaserede kvartalsstatistik. De to statistikker er ikke direkte sammenlignelige, da udlån til andre biblioteker og kommunens institutioner i sagens natur ikke indgår i den individbaserede statistik. **Men det viser sig, at en række biblioteker har et større udlån til individer end i alt! Hvilket i sagens natur ikke kan passe.**

For 2022 gælder det 44 folkebiblioteker. Inddrages tallet for udlån til andre biblioteker, bliver det mere grotesk: For 2022 59 folkebiblioteker. Tilsvarende gælder for 2020 og 2021.

En positiv dialog med nogle folkebiblioteker giver ingen forklaring. Det viste desuden, at lokalt trukket statistik gav andre tal. Der er flere mulige forklaringer, såsom at der er fejl på de automatisk udtræk fra det lokale bibliotekssystem eller en opsætning i lokalsystemet, som giver dobbeltregistreringer.

Danmarks Statistik er blevet gjort opmærksom på problematikken og er i gang med at undersøge problemet. Det er kritisk, at Danmarks Statistik ikke tidligere har observeret dette forhold, da den manglende sammenhæng ikke er ny, men også gældende for 2020 og 2021.

■ **Det er klart problematisk**, at de to statistikker for folkebibliotekernes udlån ikke kan sammenlignes direkte og hænger sammen. Der indsamles data til årsstatistikken, som gør det muligt for Danmarks Statistik at præsentere udlånstal for private personer, hvilket svarer til den individbaserede statistik.

/LA

KULTUR- BAROMETER

Online lancering af KULTURBAROMETER i samarbejde med Dansk Kulturliv og Kulturmonitor

Vær med, når Applaus' næste Kulturbarometer-måling udkommer ved en online lancering 5. september kl. 10.00. Det sker i samarbejde med Dansk Kulturliv og Kulturmonitor og foregår via Zoom. Linket til lanceringen bliver tilgængeligt ugen inden via Applaus' hjemmeside og sociale medier.

Kulturbarometer udkommer hver anden måned i samarbejde med Dansk Kulturlivs organisationer og udarbejdes af Applaus i samarbejde med Epinion. Stikprøvemålingerne belyser borgernes kulturforbrug, købevillighed og tryghed i forhold til at opleve professionelle, publikumsrettede kulturaktiviteter, og de kan således være med til at give kulturinstitutioner et aktuelt indblik i borgernes oplevede barrierer for deltagelse i kulturlivet.

I den seneste måling, der udkom 20. juni, angav 16% af respondenterne, at de på tværs af oplevelsesstørrelser bruger professionel kunst og kultur mindre i dag end før corona-pandemien. 8% angiver, at de gør det mere. Dataindsamlingen blev foretaget efter nationalt repræsentative kvoter på parametrene køn, alder, region og børnefamilie i tidsrummet 25.-31.5.2023.

Danskerne kulturvanerne har ændret sig de seneste år, og i visse områder af landet kæmper man med at få borgerne til at bruge tid og penge på kulturoplevelser i samme grad som før coronakrisen. "Corona har været med til at skubbe til vores væner og forbrug – det stiller nye krav til kulturinstitutionernes arbejde med publikum. Det har aldrig været vigtigere at kende sit publikum", siger Lene Struck-Madsen, direktør i Applaus, om målingen.

■ Læs hele den seneste Kulturbarometer-måling og alle Applaus' undersøgelser på applaus.nu.

■ CHARLOTTE BLIDDAL
applaus.nu

DER ER ET VALG TILBAGE!

Meldingen var krystalklar, da Topmødet 2023 vendte kikkerten mod grøn omstilling. Der er behov for styrket klimahandling. Borgerne, civilsamfundet og bibliotekerne skal spille en større rolle.

Alle biblioteker og kommuner kan være med i UGE17! Verdensmålskoordinator Thomas Sture Rasmussen og projektleder Pia Damsgaard.

Folkeoplysning og bibliotekernes rolle i den grønne omstilling var i centrum på Bibliotekspolitisk Topmøde dag 1 på årets Klimahandledag. Danmarks klima og grønne omstilling er på vej ind i en ny fase.

At klimadagsordenen er uomgængelig og kræver fornyet bevågenhed har senest sommeren 2023 på mange måder desværre vist rundt om i verden. Med de store bibliotekspolitiske visioner introduceret som åbning på Topmødet 2023 gav Danmarks Biblioteksforenings formand, Paw Østergaard Jensen (A), da også herefter plads til morgens to væsentlige klimadebatter.

Storpolitik snarere end bibliotekspolitik vil nogen måske mene. Og ja, det er det også, men tiden kræver fokus og indsats fra alle sider nu. Ingen kan længere læne sig tilbage; også kommunal, lokal og individuel indsats er påkrævet. På Klimahandledagen torsdag den 27. april drøftede topmødet, hvor vi står lige nu, og hvad der skal til for at skabe reel folkelig opbakning og mobilisering af den enkelte borger. Svaret ligger i kommunerne og ikke mindst i et målrettet samarbejde med folkebibliotekerne.

Omstilling på vippen

Hvad er datagrundlaget, og hvilke dagsordener ser vi ind i, spurgte *Rune Baastrup*, direktør for Teknologirådet og DeltagerDanmark som optakt til en samtale med *Nadia Gullestrup Christensen*, forperson for Ungeklimateammet, ledet af moderator journalist *Kurt Strand*.

DeltagerDanmark har sammen med Danmarks grønne tænketank CONCITO udarbejdet hvidbogen *Omstilling på vippen* om

forbrug, adfærd og folkelig deltagelse i grøn omstilling. Baastrup introducerede nøgleudfordringerne og omstillingspolitikens næste fase i forhold til regeringens og Danmarks målsætning om 70% reduktion i 2030. Det handler om danskernes forbrug, som går i den gale retning. Populært sagt handler det om bilen, boligen og bøffen.

“Vi skal finde ud af, hvordan vi engagerer folk mere, og hvordan vi egentlig håndterer det. Interessant nok antager man ofte, at det nok er folks holdninger og pengepung, der er baggrund for at skifte til en elbil, det er ikke tilfældet – det er faktisk kulturen og relationerne, der i langt højere grad lykkes med den grønne omstilling. Politisk regulering alene er altså ikke en farbar vej”, fremhævede Rune Baastrup.

“Vi skal tænke i tre dimensioner. Den ene er de store strukturelle løsninger, teknologi, institutioner og virksomheder. Den anden individet, dets adfærd og vaner, og den tredje de sociale fællesskaber, normer og kollektive handlinger – hverdagsfællesskaberne som vi kalder det.”

Her har bibliotekerne en afgørende rolle i forhold til at understøtte den vidensbearbejdelse, det oplysningsprojekt, der også ligger i denne del. Det er ikke fordi, at folk ikke tager situationen alvorligt, men de – og også de unge – vil gerne inddrages.

“Og så skal man huske det vilkår, at folk ikke bare reagerer, når de ser røg fra en brand. De reagerer, når de ser andre komme løbende med en spand med vand. Deltagereffekten kan ikke undervurderes. Spørgsmålet er, kan bibliotekerne i langt højere grad være vært for den samtale?”

“ Vi skal finde ud af, hvordan vi engagerer folk mere, og hvordan vi egentlig håndterer det... Spørgsmålet er, kan bibliotekerne i langt højere grad være vært for den samtale?

Rune Bastrup i paneldebatten med

Nadia Gullestrup Christensen

skabt på initiativ af Danmarks Biblioteksforening”, fortalte *Thomas Sture Rasmussen*, verdensmålskoordinator.

“Alle biblioteker kan være med. Aktuelt er vi 70, og vi får stadig flere og flere samarbejdspartnere – organisationer, eksterne institutioner og civilsamfundet. Hele landet summer i denne uge af mange forskellige bæredygtige aktiviteter”, fortalte *Pia Damsgaard*.

Videndeling er helt centralt, og bibliotekerne hjælpes på vej med forslag til f.eks. udstillinger, aktiviteter og andre værktøjer. I DB2030-regi organiseres således verdensmåls-certificering af biblioteker og uddannes lokale ambassadører, det sidste sammen med DeltagerDanmark.

Bøffen på savannen

På scenen var også en række aktive borgere, frivillige i projektet *Sammen om verdensmål*, fra Viborg, Rudersdal og Gladsaxe Kommuner. De flere hundrede deltagere fik deres personlige svar på: Hvad er der gang i - og nytter det overhovedet noget?

Majbrith Annesen, frivillig i Viborg, fortalte bl.a., hvordan unge mennesker er nødt til at blive vegetarer og gå i genbrugstøj for at få skabt sig et håb om en fremtid. “Men vi – seniorerne, er den store bøf på savannen. Det er os, der er nødt til at støtte op om det, de unge taler om. Ellers lykkes de ikke med det. Vi repræsenterer både mange stemmer og økonomi... bruger vi ikke noget af vores tid på det her, lever vi ikke op til vores ansvar.”

Lars Knudsen, frivillig fra Høje Gladsaxe, fortalte om lokale madspildsinitiativer, fælles plantekasser og fælles spisning samt om, hvordan han bl.a. nu bager banankager fra fødevarebanken til lektiecaféen i øvrigt sammen med andre lokale, som han havde lært at kende i *Mad og mænd 2.0*.

Lene Zschau, frivillig ved Birkerød Bibliotek, har som efterløner fået fokus på tøjspild, og sammen med andre og biblioteket står hun bag en repaircafé og workshops med eksperter om f.eks. tøj og kemikalier – og er aktiv i Tøjaktivisterne.

Kira Gilling Hansen, projektleder på Tænk tanken Fremtidens Bibliotekers projekt *Sammen om Verdensmål*, fortalte om projektet, der har modtaget 5.5 mio. fra Velux Fonden. Til at skabe nogle fællesskaber hvor bibliotekerne kan understøtte gruppen som mødested og facilitator. 60+ er en stabil, ressourcerig målgruppe og den bærende kraft.

Alle kommunerne arbejder med klimaplaner, og her er en ny rolle for biblioteket som facilitator af samtalen. Man kan desuden se bibliotekerne som et vigtigt sted for samtalen på tværs, lokalt mellem folk der ikke ligner hinanden. Betydningen af holdninger – og mulighed for udveksling af holdninger – kan nemlig ikke overvurderes. Biblioteket er et åbent alternativ til den offentlige debat, der ikke altid er særlig ‘pæn’ online på de sociale medier. “Det handler om forbrug og omstilling, og det handler om at nedbryde barrierer. Vi ser rigtig mange unge mennesker, som ikke tør gå ind og deltage i den offentlige debat online”, fortalte *Nadia Gullestrup Christensen*.

Biblioteket er på en rejse. Dets rolle lokalt har været og er historisk væsentligt lige fra “udvikling af velfærdsstaten til udvikling af velfærdssamfundet”. Udfordringen er så nogle steder, om bibliotekerne er klar til at gå aktivt ind og skabe rum og være et sted for den grønne omstilling som en del af dets folkeoplysende arbejde. Det kræver i alle tilfælde nye værktøjer, kompetencer og prioriteringer.

UGE17 LIVE - Folket, bibliotekerne og verdensmål

Anden del af mødets klimaspor var den landsdækkende temauge UGE17 om FN's 17 verdensmål.

“UGE17 er en del af bibliotekernes svar på de udfordringer, vi lige har hørt om. I denne uge og fremover gennemføres en national og fælles bibliotekskampagne – netop med fokus på folkelig forankring, borgerinddragelse og oplysning om FN's verdensmål for bæredygtig udvikling. Og med folkebiblioteket som den folkelige arena for oplysning og fokus på samfundsudvikling

Paneldebat. Fra Venstre Kurt Strand, Erling Annesen, Lene Zschau, Majbrith Annesen, Kira Gilling Hansen og Lars Knudsen.

Biblioteket, borgerne og kommunerne

Bæredygtighed bredt set er målet – herunder samskabelse, social bæredygtighed og lokale fællesskaber. Men hvorfor, spurgte moderator Kurt Strand, skal biblioteket egentlig være med? “Uden biblioteket og dets formidlende rolle var det ikke sket, og vi kunne ikke gøre det”, mente *Lene Zschau*.

“Biblioteket er alles eje, vores. På biblioteket kan alle uden forbehold trygt komme.” *Erling Annesen*, frivillig i Viborg omkring biodiversitetsprojekter, var fast i målet.

“Bibliotekets rolle – ud over at være formidlende og give adgang til viden, så skal det også være et sted som giver plads og rum, så folk har et sted at gå til og kan engagere sig.

Vi skal have taget hånd om klimaet, lad os bare kalde det klimakatastrofen, men når man hører om det i nyhederne, i FN eller landspolitisk, så bliver man magtesløs.

Hvis vi løfter det sammen i det små, kan vi gøre en forskel. Og med den demografiske udvikling vi har, bliver vi flere og flere på 60+. Så hvorfor skulle vi ikke også levere varen?”, spurgte *Annesen*.

“Kommunerne er i gang med klimaplaner og skal ud til borgerne. Brug biblioteket! Så møder I borgerne”, lød *Erling Annesen*'s opfordring til salens mange politikere og kommunalfolk. *Annesen* så også gerne, at f.eks. “– virksomheder og industrien brugte biblioteket til at møde borgerne – som vores fælles kultur- og identitetsskabende sted.”

■ Som Kurt Strand kunne konkludere undervejs: “Faktisk er klimahandling og verdensmålsindsatsen blot en del af de aktuelle samfundsmæssige dagsordener, hvor biblioteket kan bruges i arbejdet for at finde løsninger.” Det gælder lige fra grøn omstilling til understøttelse af demokrati, læsning og IT-søgefærdigheder.

Det Bibliotekspolitiske Topmøde 2023 var arrangeret af Danmarks Biblioteksforening i samarbejde med Odense Kommune og Odense Bibliotekerne. Se den store topmødereportage i *Danmarks Biblioteker* nr. 3.

Topmøde 2024 afholdes i Sønderborg i dagene 11. og 12. april, sæt kryds allerede nu i kalenderen.

■ **HELLEN NIEGAARD**
Fotos: Rico Feldfoss

"Sustainable Futures – Leave No One Behind"

10 anbefalinger til at fremme og sikre bæredygtigt byggeri hurtigt fra verdenskongressen for arkitekter i juli i Danmark.

Ikke alene sommerturister men også flere tusinde arkitekter var på gaderne i starten af juli i København. De mange udenlandske arkitekter og andre med relation til byggeri og bymiljø var i byen for at deltage i *UIA World Congress of Architects 2023* i Bella Center. Hovedstaden er i 2023 valgt som arkitekturhovedstad af UNESCO og var fra 2. til 6. juli vært for arkitekternes verdenskongres med et program omfattende over 150 sessioner og med mere end 400 talere fra hele verden – "ansete arkitekter, kommende talenter i branchen, videnskabsmænd, forretningsmænd og -kvinder og indflydelsesrige politikere", som det hed i annonceringen. Mødet, det største møde for bæredygtig arkitektur, samlede over 6.000 deltagere fra 135 nationer.

Fokus var sat på metoder til at skabe bæredygtige byggerier: Hvordan skaber vi bygninger, der adresserer klimaændringerne, styrker biodiversiteten og fremmer social inklusion?

Copenhagen Lessons

Her er faktisk noget at hente for alle, som beskæftiger sig med byggeri og bymiljø. Et konkret resultat af den store juli-kongres er de såkaldte "Copenhagen Lessons". Ti enkle principper, hvis mål er hurtigt og radikalt at transformere det byggede miljø, så det stemmer overens med FN's 17 mål for bæredygtighed – The Sustainable Development Goals, SDG.

The Copenhagen Lessons:

1. Dignity and agency for all people are fundamental in architecture, there is no beauty in exclusion.
2. People at risk of being left behind must be accommodated first when we construct, plan, and develop the built environment.
3. Existing built structures must always be reused first.
4. No new development must erase green fields.
5. Natural ecosystems and food production must be sustained regardless of the built context.
6. No virgin mineral material must be used in construction when reuse is possible.
7. No waste must be produced or left behind in construction.
8. When sourcing materials for construction, local, renewable materials come first.
9. In everything we build, carbon capture must exceed carbon footprint.
10. When developing, planning, and constructing the built environment, every activity must positively impact water ecosystems and clean water supply.

UIA, World Congress of Architects, repræsenterer nationale arkitektforeninger og – anslåes det – 1,3 mio. arkitekter i mere end 100 lande.

/HN

15 SDG Pavilloner i København

I forbindelse med kongressen kunne alle i sommer besøge 15 arkitekturpavilloner opstillet rundt om i byen. SDG Pavillonerne var 1:1 forsøgsprojekter som eksponenter for København som Arkitekturens Verdenshovedstad i hele 2023. Hver enkelt pavillon skabt i et samarbejde mellem arkitekter, ingeniører, materialeproducenter, videnskabsinstitutioner, foreninger og fonde – og med relation til et eller flere af FN's 17 bæredygtige udviklingsmål.

< "From 4 to 1 Planet" en af de 15 SDG pavilloner med bud på hvordan klimabelastningen fra boligbyggerier kan reduceres til en fjerdedel af det nuværende niveau. Foto: Itchy Copenhagen.

LIBRARY OF THINGS

Et bidrag til bedre lokalsamfund og øget bæredygtighed

Det traditionelle biblioteks rolle som en af de ældste deleøkonomier i verden med bogen – adgang til oplysning og oplevelse – som omdrejningspunkt bruges nu som model for etablering af et 'Tingenes Bibliotek'. Et sted hvor den enkelte borger får mulighed for at dele og benytte ting og udstyr. Udbredelse af Tingenes Bibliotek er en vej til at fremme FN's verdensmål om en bæredygtig global udvikling lokalt.

Vi er nok mange, der kan nikke genkendende til følgende situation: Dit barns fødselsdag er lige om hjørnet, du vil som vært og forælder gøre festdagen til en helt speciel, mindeværdig oplevelse, men det kræver udstyr, du ikke lige har liggende i skuret eller på loftet. En nyanskaffelse af forskelligt festudstyr gør sig måske også for mærkbar på kontoen. Desuden skal de nyindkøbte ting også have et sted at stå, og lejligheden og kælderrummet er allerede godt fyldt op. Resultatet er, at en oprindelig god intention ender med at vige pladsen for praktiske overvejelser eller en ideologisk overbevisning. Men dagen kunne måske alligevel redde? Der er jo den mulighed at låne sig frem til det, man står og mangler i en kort periode. Hvorfor spille penge på at købe ting, som man egentlig kun bruger sjældent? Men vil folk bruge muligheden – og skal biblioteket involveres?

En opgave for biblioteket

Library of Things eller på dansk Tingenes Bibliotek eller Redskabsbibliotek er en relativ ny bevægelse, der bygger på et praktisk idékoncept, der gør muligheden for at låne ting og redskaber til en praktisk virkelighed. Grundlæggende bygger Tingenes Bibliotek på den idé, at materielle ting og udstyr, såsom køkkenmaskiner, musikinstrumenter, sportsudstyr, legetøj, festartikler, haveudstyr, campingudstyr osv., bliver organiseret og udlånt af en organisation. Et folke- eller centralbibliotek kunne bidrage med den funktion og dermed bidrage til et mere bæredygtig lokalsamfund.

Sharing is caring

– frem mod en bæredygtig udvikling

Konceptet bag Tingenes Bibliotek læner sig tæt op af begrebet deleøkonomi - det man på engelsk kalder for peer-to-peer economy eller collective consumption. I en artikel fra 2016 beskriver Maria Høher-Larsen deleøkonomibegrebet således: "deleøkonomi er, når flere mennesker deles om de samme ressourcer". Ifølge denne definition er den mest fremtrædende fordel ved at drive en deleøkonomi umiddelbart et formindsket pres på natur og miljø ved at mindske forbruget og dermed produktionen af nye ting. Og Claus Skytte foreslår i sin bog *Skal vi dele?* at begrebet deleøkonomi erstattes af begrebet 'fælles forbrug'. Den Canadiske blogger Michelle Rendaje har mange eksempler på, hvor konceptet allerede har fundet anvendelse rundt omkring på verdensplan kortlink.dk/reviewlution/ 2manc.

Bevidsthed, balance og fællesskab

For at skabe bevidsthed om forbrug og forbrugsadfærd anvendes

begrebet Earth Overshoot Day internationalt til at markere den dato i løbet af året, hvor menneskeheden har opbrugt naturens ressourcer, som jorden gendanner i løbet af et helt år. I 2022 havde vi opbrugt ressourcerne allerede den 28. juli. I år ventes den en dag tidligere.

Hvis vi skal opretholde den levestandard, vi havde i 2022, har vi brug for 1,7 jordkloder – det svarer til et overforbrug på 70%. Noget andet er, at hvis alle mennesker levede, som vi gør i Danmark, havde vi opbrugt de ressourcer jorden gendanner i løbet af et år allerede d. 28. marts. Statistisk set har overforbruget været stigende på globalt plan i perioden fra 1970 til 2022 med et enkelt dyk, der tilskrives corona-pandemien.

Det at udbrede og praktisere en deleøkonomi på samfundsplan vil derfor bidrage til bedre ressource balance og til at nå FN's 17 verdensmål jf. *Bæredygtig global udvikling – FN's 17 verdensmål i et dansk perspektiv* (red. af Steen Hildebrandt, 2016). Samtidig kan deleøkonomier påvirke følelsen af fællesskab, fordi vi helt konkret vil være fælles om flere ting, og det kræver samarbejde at nå frem til den bedste fælles løsning.

Eksempler fra Storbritannien og Tyskland

I Storbritannien har Tingenes Bibliotek-bevægelsen inspireret til grundlæggelsen af en startup virksomhed, Library of Things UK, med omkring ti udlånsafdelinger i og omkring hovedstaden London, se libraryofthings.co.uk. I 2014 gik en gruppe venner og naboer sammen om et tre-måneders projekt for at få besvaret spørgsmålet: Vil folk benytte sig af et udlånservice for ting og udstyr?

Interessen viste sig at være stor blandt borgerne, og idéen blev videreudviklet i årene efter. Ved hjælp af en crowdfunding-kampagne indsamledes 15.000 britiske pund. Pengene blev brugt til indkøb af to containere til opbevaring og udlån, og til indsamling af 400 forskellige ting og forskelligt relevant udstyr fra en

håndmixer til en plæneklipper. Der blev ligeledes lavet en brugerundersøgelse om, hvilke ting der egner sig bedst til fælles udlån.

I 2018 indgik bevægelsen flere forskellige partnerskabsaftaler med kommuner, foreninger og lokale biblioteker. Efterfølgende er idéen spredt til forskellige dele af Storbritannien, og projektet har udviklet deres egen katalogiserings- og inventarsoftware.

I kølvandet på den positive respons blev der rejst yderligere 370.000 britiske pund, som gjorde det muligt at etablere omkring ti Library of Things-udlånsstationer. På deres hjemmeside introducerer de idéen nogenlunde sådan: "Library of Things er en social virksomhed, der hjælper folk med at spare penge og reducere spild ved billigt at udleje nyttige ting som boremaskiner, lyd-systemer og symaskiner og ved at hjælpe naboer med at dele praktiske færdigheder".

Biblioteksleder Najine Ameli i bib der dinge Bochum. Foto: Stadt Bochum

I Tyskland blev bib der dinge Bochum etableret som et Tingenes Bibliotek i 2020 – bib-der-dinge-bochum.de – og drives nu gennem et samarbejde med to lokale folkebiblioteker med yderligere støtte fra Ruhr-universitetet. Ligesom i et konventionelt bibliotek findes hylder og reoler, hvorpå ting og redskaber, der kan lånes, er sorteret og udstillet. Derudover findes forskellige tilbud som værksteds- og gør-det-selv-områder, et FABLAB/Maker-Space med 3D-printere og laserskærere samt et MINT-laboratorium, som drives i samarbejde med nærliggende uddannelsesin-

Foto: Crystal Palace Library of Things, London

stitutioner. Endvidere en reparationscafé, hvor lokale frivillige med teknisk snilde kan hjælpe en.

Ifølge grundlægger Najine Ameli er der et klart behov for, at det traditionelle biblioteksvæsen gentænker sig selv og bidrager til at gøre det lettere at låne eller leje sig til ting og redskaber. Det kræver en vis holdningsændring: "Hver samtale tæller, også selv om folk ikke låner. Hovedformålet er, at vi skaber en ny opmærksomhed, giver impulser til refleksion og forhåbentligt skaber en gradvis adfærdændring i retning hen mod en større bevidsthed omkring udlån, leje og reparation af ting og udstyr".

Deleri'et i Aarhus

I Danmark findes lignende aktiviteter. Siden december 2021 har Tranbjerg Bibliotek indviet et Deleri, hvor borgere fra lokalområdet opfordres til at dele ting som spil, legetøj, puslespil, stofrester, garnrester, syltetøjsglas mm. Tanken bag Tranbjergs delekoncept er i højere grad 'one man's trash, another man's treasure', og at kunne give de ting, man ikke længere bruger, nyt liv et andet sted. Bibliotekets personale er ansvarligt for, hvad man kan dele og hvornår. Til fastelavn kan der byttes fastelavnstøj, og i februar måned kan man bytte frø til forspiring.

Bibliotekets nye platform gør det nemt for borgerne at være med til at gøre en lille forskel i fællesskab, når det handler om resourcespild, genanvendelse og deleøkonomi. Biblioteket kommer til at spille en anden og ny rolle for de mennesker, der gør brug af det. Borgerne føler, at de bidrager med noget og er med til at gøre en forskel. Som en kvinde siger, "det er sådan nogle tiltag i byen, der gør, at man bliver stolt af at bo i byen".

Tingenes Bibliotek hænger godt sammen med folkebibliotekerne, og praktiske elementer fra det klassiske biblioteksvæsen kan anvendes direkte på etablering, styring og drift af et Tingenes Bibliotek-projekt, hvor hver enkelt ting eller udlåns-genstand tildeles sin helt egen QR-kode, som udover registrering af udlånsstatus har den fordel, at flere detaljer er tilgængelige og kan tilgås og reserveres online.

Fremtiden: En bæredygtig udvikling og et styrket lokalsamfund

Konceptet bag et Tingenes Bibliotek har potentiale til både at bidrage med en fremtidig bæredygtig udvikling og samtidig virke styrkende for fællesskabet blandt borgere i lokalsamfundet. Ved at give adgang til en bred vifte af genstande lige fra værktøjer og apparater til fritidsudstyr og spil, fremmer Tingenes Bibliotek ressourcedeling, minimerer spild og forbrug og tilskynder til interaktion i lokalsamfundet.

■ Ifølge Tænk tanken Fremtidens biblioteker viser undersøgelser desuden, at livskvalitet øges ved at engagere sig i frivilligt arbejde, specielt når arbejdet opleves meningsfuldt og er i fællesskab med andre. Konceptet kan kort sagt indtænkes som en naturlig forlængelse af bibliotekets traditionelle rolle om at give adgang til viden og ressourcer.

■ **TOBIAS C. HINSE**
Syddansk Universitetsbibliotek
■ **EMILIE B. LANGE**
Tranbjerg Bibliotek, Aarhus

Fra hverdagserfaringer til stor kunst

Hvordan transformeres levet hverdagsliv til store litterære oplevelser?

Stort publikum og royale gæster var med i Aarhus på Rampen i Dokk1 en fredag eftermiddag under LiteratureXchange.

I en samtale drøftede norske Linn Ullmann og danske Naja Marie Aidt, hvordan hverdag og levet liv bliver til fortællinger. Synne Rifbjerg, moderator, gelejdede de to nordiske forfattere gennem en bevægende seance med fokus på liv og litteratur.

om vinteren og ingen fjernsyn. Jeg fik læst meget højt, og det var ligesom begyndelsen, og så kom jeg til Danmark. Men jeg har så også boet 11 år i New York. Nu er jeg tilbage i Danmark, og det betyder meget.

I forhold til det særligt nordiske fremhævede de begge sproget, eventyr og sagn som stærke faktorer.

– Ja, der er jo eventyrerne, sagde Linn Ull-

rigtigt meget verdenslitteratur – og engelsksproget litteratur – kunne jeg virkelig se, hvor meget de nordiske landes litteratur ligner hinanden. Ikke alene med det her mørke og det alvorstunge, men også selve den litterære form. De meget korte sætninger, en anden syntaks osv.

I forlængelse af den norske dronning Sonjas indledende tale, hvor hun bl.a. med begejstring fortalte om litteraturens betydning og om landsmanden Linn Ullmann, der under pandemien gik ud i Oslos gader og slog ord og tekster op, fortalte Ullmann om den situation.

– Jeg begyndte, som dronning Sonja nævnte, at oversætte tekst og digte under pandemien. Jeg blev så nervøs og bange af bare at sidde hjemme og læse nyheder om pandemien på mobilen.

– Jeg tog tekster og gik ud i mørket og hængte dem op rundt omkring. Jeg brugte store ark. Tænkte, at mange nok ville stoppe op... men folk gik videre. Ind til en aften i marts, hvor jeg så en mand stoppe op og begynde at læse. Jeg har aldrig haft så stærk en fornemmelse af at være læst – af en læser. Og din bog om Carl (Naja Marie Aidts bog *Har døden taget noget fra dig så giv det tilbage* fra 2017 om tabet af hendes søn, red) var faktisk en af de første bøger, jeg oversatte tekst fra.

En dør og et spejl

Hvorfor skriver man overhovedet, spurgte Synne Rifbjerg de to forfattere.

– Det er et svært spørgsmål at svare på, men det er åbenbart, fordi man ikke kan lade være, mente Naja Marie Aidt.

– At man har et behov for at fortælle historier. Det har jeg haft, helt fra jeg var barn og skrev, selv om man ikke kunne læse det. Også mange løgnehistorier.

– Ja det hele er, som man jo siger: Digt og forbandet løgn, indskød Synne Rifbjerg.

– Jeg skriver for et tomrum – eller bare for mig selv, fortalte Linn Ullmann. Men i din bog om Carl, skriver du om en stor sorg, men du tager også andre stemmer ind. Andre som har fortalt om og skrevet om egne lignende erfaringer.

Linn Ullmann, Naja Marie Aidt og Synne Rifbjerg.

Det norske kongepar og det danske kronprinspar overværede samtalen mellem de to forfattere. Arrangementet blev indledt med en tale af Dronning Sonja og af kulturrådmand Rabih Azad-Ahmad (B).

Steder og nordisk sprogtoner

Helt centrale sproglige elementer i de fleste store litteraturoplevelser er steder og sprog. Men betyder det sted, man som forfatter selv kommer fra, noget?

– Når jeg begynder at skrive en bog, tænker jeg steder først. Jeg har flyttet meget rundt som barn, har boet forskellige steder i Norge, og i Sverige og i USA. Og for mig blev også bøgerne på en måde et sted. Min mormor, var boghandler og passede mig meget. Hun gav mig bøger hele tiden. For mig blev de bøger først og fremmest steder, hvor jeg kunne være hvor som helst, fortalte Linn Ullmann.

Også Naja Marie Aidt fortalte om stedbundethed, hendes egne steder er også flere.

– Jeg er født i Nordgrønland og kom til Danmark som knap 8-årig. Min første litterære opvækst foregik i Grønland, og der blev læst rigtigt meget – der var jo mørkt

mann. De norske folkeeventyr har betydet vældig meget for mig, og jeg har læst dem igen som voksen. Der er trold, særlige figurer og stemninger.

– Jeg læste om pigen, der forelsker sig i en stor hvid isbjørn. Og det kriblede i mig, da jeg læste det eventyr som barn. Det er et af de eventyr, jeg har taget med mig.

For Naja Marie Aidt var det Grimm, H.C. Andersen og de jyske eventyr, indsamlet af Evald Tang Kristensen fra den jyske hede.

– Og så er det klart, at jeg også har været påvirket af den grønlandske mytologi og alle de sagn, som vi fik fortalt, og som var superskræmmende. Med myter, danse og åndemanere. Det var meget svært for mig at komme til Danmark, jeg talte faktisk også grønlandsk – men jeg havde ikke lært at skrive og læse, så det rislede ud af mig, da jeg kom til Danmark og i skolen både fik dansk og engelsk.

Liv med pandemi og sorg

Aidt så et stort slægtskab i den nordiske litteratur.

– Da jeg kom til USA og begyndte at læse

Dronning Sonja på talerstolen i Dokk1.

- De ting vi gennemlever og oplever, sorger og glæde, og de indsigter og tanker, vi får og har, de bliver en del af vores litteratur, forklarede Naja Marie Aidt. Og derfor var det også en utrolig stor, jeg vil næsten sige lettelse, at læse Linn Ullmanns bog *Pige* (1983), fordi den handler om min barndom og om at være ung i 1980'erne. Den ramte mig lige i hjertet, og jeg kom til at forstå min egen tid. Det er det litteraturen kan – både være en dør og et spejl.

Hvad er LiteratureXchange?

I perioden 2021-2024 har LiteratureXchange særligt fokus på de nordiske landes litteratur og på et eller flere af FN's verdensmål for at "udnytte litteraturens potentiale til at give indblik i og nye per-

spektiver på de nordiske lande og verden omkring os" – i år bl.a. på lighed, ligestilling og trivsel samt klima. Programmet for 2023 fra 8. til 18. juni bød på 150 arrangementer i krydsfeltet mellem forskning og litteratur på masser af møder og debatter med nordiske og internationale forfattere, sommerlæsning med forskellige forlag, litterære vandringer og meget, meget mere.

Arrangementerne blev holdt på flere end 40 lokationer, bl.a. Dokk1 og en række andre biblioteker. Bag LiteratureXchange står Aarhus Litteraturcenter, Aarhus Bibliotekerne og FO-Aarhus i et samarbejde med en række eksterne partnere og sponsorer, følg med på litx.dk og læs klummen

“ Livet og døden er to aflåste skrin, og det ene indeholder nøglen til det andet, skrev Karen Blixen. De to forfattere, vi møder her i dag, har åbenbart begge erkendt dét som en sandhed. Her på Dokk1 syder det af liv og litteratur; men vi lever nu i en svær tid. Netop nu trænger vi mere end nogensinde til kunst og litteratur i vores dagligliv. Kunst og litteratur samler os og viser vej. Ikke bare i den enkeltes liv men også for samfundet. Det viste Lin Ullmann på en vakker måde under pandemien. I sin lokale park hjemme i Oslo fæstnede hun opslag med poesi og tekst rundt omkring.

HM Sonja, dronning af Norge, i åbningstalen på Dokk1 ved forfattersamtalen mellem Linn Ullmann og Naja Marie Aidt.

Set fra MIN stol "Udsyn og indblik – vi skal turde løfte blikket" af rådmænd Rabih Azad-Ahmad (B) i *Danmarks Biblioteker* nr. 3, 2023.

I 2024 afholdes LiteratureXchange fra 13. til 23. juni.

■ HELLEN NIEGAARD

Fotos: LiteratureXchange/
Anthon Jackson

Et af litteraturfestivalens gyldne øjeblikke var en uforglemmelig aften – "Kvinderne fra Iran" – med Shahrnush Parsipur på Aarhus Teater. Den iranske forfatter og systemkritiker, der har været fængslet i Iran, fortalte om sine oplevelser og sit arbejde og var på teatrets Scala-scene sammen med oversætter Nazili Kivi og blev interviewet af Matthias Dressler-Bredsdorff, dagbladet *Information*. Læs *Kvinder uden mænd* på dansk i 2019.

FOLKEMØDE 2023

Hvad er kulturens svar på samfundets store kriser?

Blev nærmest et tema for Kulturens Plads på årets Folkemøde på Bornholm.

Det afspejlede sig lige fra åbningsdebatten, som vi lavede sammen med Kulturens Analyseinstitut, og spørgsmålet var løbende et nedslag i en hel del debatter, arrangementer og særligt i talerne som folketingets kulturordførere kom forbi og holdt.

Bag Kulturens Plads

Danmarks Biblioteksforening har sammen med Tænketanken Fremtidens Biblioteker været en særdeles aktiv part i at arrangerer Kulturens Plads på Folkemødet. Men vi var mange bag Kulturens Plads, som vi i den relativt nye alliance, Dansk Kulturliv, har taget initiativ til.

Syv medlemsorganisationer på kulturområdet driver Dansk Live: Organisationen Danske Museer (ODM), Kulturhusene i Danmark, Danske Ensemble, Orkestre og Operainstitutioner (DE-OO), Danske Koncert- og Kulturhuse (DKK), Dansk Teater og Danmarks Biblioteksforening (DB). Med på Folkemødet var så også en del andre samarbejdspartnere som deltagere og skabere af aktiviteter og debat, som f.eks. Kulturens Analyseinstitut, Applaus, Folkehuset Absalon, DB2030, Tænketanken Fremtidens Biblioteker, Bibliotekschefforeningen, Forbundet Kultur og Information, Poesiens Hus, Danske Studenter Fællesråd, Roskilde Festival og mange flere.

Bibliotekerne

Og hvilken rolle spiller bibliotekerne på Folkemødet? Danmarks Biblioteker, som vi kalder os, når Bibliotekschefforeningen, Forbundet Kultur og Information Tænketanken Fremtidens Biblioteker og Danmarks Biblioteksforening laver arrangementer sammen, havde naturligvis særligt fokus på BIBLIOTEKER.

Der var arrangeret otte debatter med et direkte bibliotekspolitisk aftryk og dermed forudgående temasætning af bibliotekernes rolle for fællesskab og cirkulær økonomi. Herudover samarbejdede vi med Bornholms biblioteker omkring logistikken for fællesspisningerne på Kulturens Plads.

Debatterne

Det var år to og anden gang, at vi lavede KULTURENS PLADS. Og det kunne mærkes i år, at vi havde øvet os og prøvet det en gang før, men særlig bemærkelsesværdigt var, at Folkemødets deltagere havde opdaget pladsen. Så der var fyldt ret godt op til alle debatterne. Og om aftenen, hvor Folkehuset Absalon lavede forskellige fællesskabsskabende aktiviteter, var der totalt fyldt op.

Af debatterne med biblioteksislæt kan særligt nævnes tre.

Kulturens samfundsværdi

Kulturens betydning har fået en central plads med kulturredegørelsen og i regeringens planer for de kommende år. Blandt initiativerne er f.eks. kulturpasset, som skal engagere flere unge i kulturlivet. Hvordan sikrer vi, at det har den ønskede effekt? Og kan man måle værdien blandt unge?

På scenen styrede Lene Struck-Madsen (th.), direktør i Applaus, slagets gang mellem (fra venstre) debattørerne Peter Westphael, direktør Randers Teater, Peter Mark Lundberg, direktør Dansk teater, undertegnede i min egenskab af vicebestyrelsesleder i Dansk Kulturliv og Esben Danielsen, direktør Kulturens Analyseinstitut.

Kulturen til kamp mod Corporate Bullshit

Alt for mange oplever et arbejdsliv præget af mistro, stress og udbændthed. Samtidig tillægger vi arbejdet stor personlig værdi, fordi det giver identitet og mening. Vi står i en brydningstid, hvor generationskløfterne vokser sig større, hvor mange unge efterspørger andre og nye former for rammer, rummelighed og ledelse. Det kalder på nye måder at skru vore arbejdsliv og -marked sammen på. Her kan kulturen og særligt skønlitteraturen spille en vigtig rolle. Den kan nemlig få os til at stoppe op, reflektere, være i tvivl – og tilmed trives i det. Rasmus Faber Lundberg (tv.) fra Kulturmonitor var moderator for debatten.

I den, der siden blev fulgt op på i Kulturens Salon i laden, deltog (fra venstre) Lean Pejtersen, højskolelærer Suhrs Højskole, Pia Henriette Friis, formand for Bibliotekschefforeningen, Lasse Horne Kjældgaard, direktør Carlsbergfondet, Ulla Højlund Jensen, First Vice President Danica Pension og Michala Schnor, erhvervspsykolog.

Leave no one behind: Hvem kan se sig selv i kulturlivet?

Kulturens aktører skal sikre, at alle har adgang til viden og kulturaktiviteter. Det skal de for at indfri FN's verdensmål, der bygger på løftet om, at ingen må lades i stikken. Kulturen skal være for alle. Men hvad betyder det? Her hører enigheden hurtigt op. Paneldeltagerne diskuterede bl.a., hvor går grænsen mellem repræsentation og særinteresse, og har kulturaktørerne en forpligtelse til at sikre mangfoldighed?

Deltagerne var (fra venstre) Nadeen Aiche, forperson Mino Danmark, Paw Østergaard Jensen (A), formand Danmarks Biblio-

teksforening og social- og sundhedsudvalgsformand i Albertslund, Olivia Orlandi Grant, sekretariatsleder Ungdomsbureauet, Charlotte Haagendrup (C) viceborgmester og kultur, fritids- og erhvervsudvalgsformand Egedal Kommune, Ravinder Kaur-Pedersen, bibliotekschef i Ballerup Kommune og medlem af Bibliotekschefforeningens bestyrelse, mens Rasmus Faber Lundberg, Kulturmonitor var moderator.

FÆLLESSPISNING – mere end mad

Som noget nyt inviterede Dansk Kulturliv og Folkehuset Absalon hver aften i løbet af Folkemødet til fællesspisning kl. 18.30 på Kulturens Plads. Det viste sig at blive en kæmpe succes med udsolgt hver dag fra morgenstunden. Vi sad ved langborde, og dagens menu blev anrettet på fade, som man delte med hinanden. Det betød også, at man blev blandet godt og grundigt på kryds og tvært, og det gav anledning til helt nye bekendtskaber, anderledes samtaler og masser af debat.

I bibliotekerne startede vi planlægningen af fællesspisningerne længe før Folkemødet, da Bornholms Bibliotekerne i månederne forud indsamlede service ind fra de lokale, som vi så kunne bruge til selve fællesspisningen på Kulturens Plads.

Hvad er det så fællesspisning kan? Undersøgelser viser, at vi bliver sundere og gladere, når vi spiser sammen med andre. Hvordan kan det være? Og er der flere fordele ved at dele et måltid? Og hvordan griber forskellige folk det an rundt om i landet?

Fredag kunne man bl.a. høre Lennart Lajboschitz om Folkehuset Absalon, der har fuldt hus til deres fællesspisning hver aften året rundt, og Bent Mariager fra Grønne Nabofællesskaber, fortælle om, hvordan de aktivt brugte fællesspisning på klimahandledagen, og om hvordan bibliotekerne bruger fællesspisning i verdensmålsarbejdet ved Ballerup og Svendborg Bibliotekerne.

Snapshot fra Kulturens Plads på Folkemøde 2023: Michel Steen-Hansen, Danmarks Biblioteksforening, og Lennart Lajboschitz, Huset Absalon.

Folkemødet afholdes altid i uge 24 i Allinge på Bornholm, i 2024 fra den 13. til 15. juni.

■ MICHEL STEEN-HANSEN

Direktør Danmarks Biblioteksforening og vicebestyrelsesleder i Dansk Kulturliv

Fotos: Thomas Evaldsen

Vær med til at gøre Orlaprisen 2023 til en fest!

MAJ-AUGUST: Indstillede bøger præsenteres på Orlaprisen.dk

SEPTEMBER: De nominerede bøger offentliggøres

OKTOBER: Afstemningen er åben for alle børn!

23. NOVEMBER: Det store Orlashow på Dokk1 i Aarhus

Læs mere på **ORLAPRISEN.DK**

Afsender:
Danmarks Biblioteksforening
Farvergade 27 D, 2. sal,
1463 København K